

safejournalists.net

KOSOVO

Indikatori o nivou slobode medija i bezbednosti novinara 2021

KOSOVO
Indikatori o nivou
slobode medija
i bezbednosti
novinara 2021

Autor
Getoarbë Mulliqi Bojaj

Naslov

KOSOVO Indikatori o nivou slobode medija i bezbednosti novinara 2021

Objavljuje

Udruženje novinara Kosova
Priština 2022

Asociacioni i Gazetarëve të Kosovës
Association of Journalists of Kosovo

Autor

Getoarbë Mulliqi Bojaj

Lektura

Lingua

Pregledao

Abit Hoxha

Naslovna fotografija

Andrija Vukelić

Dizajn

comma.rs

Tiraž

50

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije i Balkanskog fonda za demokratiju, projekta Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Država i Norveškog Ministarstva spoljnih poslova. Njen sadržaj je isključiva odgovornost autora i ne odražava nužno stavove Evropske unije i norveškog ministarstva spoljnih poslova, Balkanskog fonda za demokratiju, Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Država ili njegovih partnera.

 Norway

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Uvod	7	B3 Urednička nezavisnost u javnom servisu	21
A Pravna zaštita	9	B4 Uređivačka nezavisnost u neprofitnom sektoru	21
A1 Pravne garancije slobode medija i njihova primena u praksi	9	B5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vesti	22
A2 Efekti zakona o kleveti na novinare	12	B6 Ekonomski položaj novinarki	23
A3 Pravna zaštita političkog pluralizma u medijima	14	C Bezbednost novinara	24
A4 Sloboda novinarskog rada i udruživanja – zakonske garancije i praksa	15	C1 Statistika bezbednosti i nekažnjivosti	24
A5 Pravna zaštita novinarskih izvora	16	C2 Ponašanje državnih institucija i političkih aktera sa aspekta zaštite novinara	27
A6 Zaštita prava na pristup informacijama	17	C3 Ponašanje krivičnog i građanskog pravosudnog sistema u vezi sa pretnjama i aktima nasilja nad novinarima	29
B Pozicija novinara u redakcijama	19	Zaključci i preporuke	32
B1 Ekonomska ograničenja slobode novinara	19		
B2 Uređivačka nezavisnost u privatnim medijima	20		

Pregled i delokrug projekta

Novinarska udruženja iz zemalja Zapadnog Balkana, su uz podršku Evropske komisije¹, postavila zajedničku platformu [Safejournalists.net](https://www.safejournalists.net) za praćenje promena u zakonodavstvu i praksi svojih zemalja i za angažovanje u različitim aktivnostima javnog zastupanja u cilju unapređenja političkog, zakonodavnog i institucionalnog okruženja u kojem rade novinari i mediji. Počevši od 2020. godine, članovi platforme prate situaciju u sedam zemalja (Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Severna Makedonija, Crna Gora, Kosovo² i Srbija). Svake godine se vrši procena stanja na osnovu standardizovanih metoda prikupljanja i analize podataka³, dok je fokus istraživanja javnog zagovaranja na promenama u tradicionalnom i onlajn medijskom okruženju na Zapadnom Balkanu.

-
- 1 Evropska komisija je u decembru 2019. godine odobrila trogodišnji projekat [Safejournalists.net](https://www.safejournalists.net), čiji je cilj da osnaži nacionalna novinarska udruženja u zemljama Zapadnog Balkana da postanu efikasni i odgovorni nezavisni akteri u zagovaranju primene standarda EU u oblasti medijskih sloboda, sa dugoročni cilj unapređenja prava građana na informisani izbor. Ova akcija predstavlja proširenje prethodnog projekta (Regionalna platforma Zapadnog Balkana za zagovaranje slobode medija i bezbednosti novinara), zasnovanog na znanju i iskustvu izgrađenom u periodu 2016-2018. Projekat je finansiran u okviru Programa Civil Society Facility and Media 2020–2022, Podrška regionalnim tematskim mrežama organizacija civilnog društva.*
  - 2 Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i mišljenjem Tribunala o deklaraciji i nezavisnosti Kosova.*
  - 3 Prvo izdanje metodologije istraživanja za ovaj istraživački projekat javnog zagovaranja razvijeno je 2016. godine i tokom godina fino podešavano kako bi odražavalo situaciju u zemljama Zapadnog Balkana. Istraživanje javnog zagovaranja osmislili su i koordinirali Snežana Trpevska i Igor Micevski, naučnici Istraživačkog instituta za društveni razvoj RESIS, iz Severne Makedonije. (www.resis.mk).*

Napomena u vezi sa metodologijom

Metodologija istraživanja je sastavljena od tri grupe indikatora razvijenih na osnovu sistematske analize različitih smernica koje su izradile relevantne međunarodne organizacije. Tokom prethodnih godina, prvobitno razvijeni kvalitativni indikatori su poboljšani kako bi se bavili karakterističnim društveno-političkim kontekstom u regionu Zapadnog Balkana i odražavali specifične potrebe i interese novinara u sedam zemalja.

Za prikupljanje i analizu podataka primenjen je niz različitih istraživačkih metoda kako bi se odgovorilo na indikativna pitanja u vezi sa svakim konkretnim indikatorom:

- Pregled studija, analiza, istraživačkih izveštaja, političkih dokumenata, strategija i drugih dokumenata;
- Kvalitativna analiza pravnih dokumenata;
- Preuzimanje i analiza informacija objavljenih na internet stranicama javnih ustanova i drugih organizacija i organa;
- Pronalaženje i analiza saopštenja za javnost, saopštenja i drugih informacija koje proizvode profesionalne organizacije;
- Sekundarni podaci koje prikupljaju novinarska udruženja;
- Detaljni intervjui sa ekspertima, novinarima, kreatorima politike, itd.;
- Fokus grupe sa novinarima, i
- Ankete sa novinarima (u nekim zemljama).

Na nacionalnom nivou, novinarska udruženja su imenovala nacionalne istraživače za prikupljanje podataka i izradu narativnih izveštaja, koje su zatim pregledali imenovani nacionalni eksperti i vodeći istraživač. Na Kosovu je Udruženje novinara Kosova imenovalo Getoarbë Mulliqi Bojay za nacionalnog istraživača i Abita Hoxha za eksperta za medije da pregleda izveštaj.

Table 1: Indicators of the degree of media freedom and security of journalists

A Pravna zaštita	B Pozicija novinara u redakcijama	C Bezbednost novinara
A1 Zakonske garancije slobode medija i novinara i njihova primena u praksi	B1 Ekonomska ograničenja slobode novinara	C1 Statistika bezbednosti i nekažnjivosti
A2 Efekti zakona o kleveti na novinare	B2 Uredivačka nezavisnost u privatnim medijima	C2 Ponašanje državnih institucija i političkih aktera u pogledu zaštite novinara
A3 Pravna zaštita političkog pluralizma u medijima	B3 Urednička nezavisnost u javnom servisu	C3 Ponašanje krivičnog i građanskog pravosudnog sistema u vezi sa pretnjama i aktima nasilja nad novinarima
A4 Sloboda novinarskog rada i udruživanja – zakonske garancije i praksa	B4 Urednička nezavisnost u neprofitnim organizacijama	
A5 Pravna zaštita novinarskih izvora	B5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vesti	
A6 Zaštita prava na pristup informacijama	B6 Ekonomski položaj žena novinara	

Lista skraćenica

NKM – Nezavisne komisije za medije

UNK – Udruženje novinara Kosova

AJK – Association of Journalists of Kosovo

RTK – Radio Televizija Kosova

KLI – Kosovskog pravnog instituta

KP – Kodeks ponašanja

SŠK – Savet za štampu Kosova

CIK – Centralna izborna komisija

JS – Javni servis Informativnog sistema za upravljanje predmetima (CMIS)

Kosovo je konstituisano kao unitarna parlamentarna republika sa vladom, jednodomnim zakonodavstvom i sistemom građanskog prava. Kosovo funkcioniše i veliki broj država ga tretira kao nezavisnu državu, iako njegovu državnost osporava manji broj članica UN. Kosovo je potencijalni kandidat za članstvo u EU i potpisalo je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU u oktobru 2015. koji je na snazi od aprila 2016. Kosovo je demografski raznoliko sa kosovskim Albancima koji čine ogromnu većinu stanovništva, a Srbima, Bošnjacima, Turci, Romi, Goranci i drugi koji čine ostali.

Nakon vanrednih parlamentarnih izbora u februaru 2021, nova vlada je preuzela dužnost, sa neviđeno jakom parlamentarnom većinom. Nova skupštinska većina odobrila je novu vladu na čelu sa Aljbinom Kurtijem u martu 2021.⁴ Na Kosovu su 17. oktobra 2021. održani lokalni izbori, a misija EU za posmatranje izbora će izdati svoju procenu nakon izbora.⁵

Ekonomska kriza na Kosovu izazvana pandemijom COVID-19 imala je lančani uticaj na medijski sektor. Usled pandemije, tržište rada je bilo dodatno izazvano, što je dovelo do slabijeg ekonomskog razvoja Kosova, imajući u vidu da je već postojala spora ekonomska diversifikacija i slab rast izvoza – fokusiranog prvenstveno na izvoz usluga.

---

4 Evropska komisija, „Radni dokument osoblja Komisije – Izveštaj za Kosovo 2021“, Strazbur, 2021. Pristupljeno na 11.1.2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0292>

5 *Ibid.*

Na osnovu pokrivenosti, medijski pejzaž Kosova se sastoji od dva nivoa: nacionalnih medija i regionalnih medija. Prema godišnjem izveštaju Nezavisne komisije za medije,⁶ (NKM) za 2019. godinu, Kosovo ima 19 operativnih televizijskih stanica, 86 radio stanica, 41 operatera distribucije i 97 provajdera audio-vizuelnih medijskih usluga. Među njima je 13 televizijskih emitera na albanskom jeziku, uključujući javnog emitera, pet televizijskih emitera na srpskom jeziku i jedan koji emituje program na turskom jeziku. Od 86 licenciranih radio stanica, 53 emituju na albanskom jeziku, uključujući dve javne radio stanice, 22 na srpskom, tri na bosanskom jeziku, dve na turskom, dve na goranskom, jedna na romskom jeziku i jedna multietnička radio stanica.

Ipak, poslednjih godina, medijski pejzaž Kosova je obogaćen novim medijima i promenama u vlasništvu i uređivačkim timovima. ATV je osnovan u februaru 2021. godine, dok je u međuvremenu najavljen još jedan TV kanal. Tokom 2021. godine došlo je do dosta promena u medijskom sektoru, dok je primećeno da su novinari stalno menjali radna mesta. Smatra se da to ima veze sa činjenicom da novootvoreni mediji nude bolje uslove od postojećih. Pored novinara, medijsku kuću/kompaniju su promenili i neki od vodećih medijskih kanala (posebno televizije). Gazeta Express i T7, suosnivač i direktor, Berat Buzhala prodao je svoje akcije u obe medijske kompanije, dok je Leonard Krquki preuzeo upravljanje sa oba medija.

---

6 NKM, „Godišnji izveštaj o radu za 2019“, Priština, 2020, pristupljeno 15.12.2021. <https://www.kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Publikime/Raport%20Vjetor%202019%20KPM.pdf>

A1 Pravne garancije slobode medija i njihova primena u praksi

---

Da li je zagarantovano pravo na slobodu izražavanja i informisanja? Da li to obuhvata i pristup internetu? Da li se zakonske garancije sprovode u praksi?

Ustav Republike Kosovo garantuje pravo na slobodu izražavanja, slobodu informisanja, slobodu štampe i pravo zajednica i njihovih pripadnika da osnivaju i koriste sopstvene medije.⁷ Ove zaštitne mere uključuju i pravo na pristup internetu, iako nije eksplicitno pomenuto. Pravo na slobodu izražavanja može biti ograničeno zakonom samo ako je neophodno da se zaštite legitimni i preovlađujući interesi: da se izbegne podsticanje ili podsticanje nasilja na osnovu rasizma, nacionalne, etničke ili verske mržnje.⁸ Građanski zakon protiv klevete i uvrede takođe štiti slobodu izražavanja⁹ koja obezbeđuje ravnotežu između suštinske uloge medija kao čuvara javnosti i prava pojedinca na ugled i dostojanstvo. Drugi zakoni sadrže i detaljne odredbe za sprovođenje ustavnih garancija i slučajeve u kojima one mogu biti ograničene, kao što su Zakon o nezavisnoj komisiji za medije,¹⁰ Zakon o pristupu javnim dokumentima,¹¹ Zakon o zaštiti

---

7 Ustav Republike Kosovo, pristupljeno 10.01.2022, <https://www.kpm-ks.org/assets/cms/uploads/files/Legislacioni/1362558264.286.pdf>

8 *Ibid.* Član 40.

9 Službeni list Republike Kosovo, Zakon br. 02/L-65 Građanski zakon protiv klevete i uvrede. Pristupljeno na 25.12.2021. <https://bit.ly/37s4wUR>

10 Zakon br. 04/L-044.

11 Zakon br. 03/L-215.

novinarskih izvora,¹² Krivični zakonik (zabrana izazivanja mržnje).¹³ Međutim, opšte je mišljenje da iako su garancije dobro formulisane u zakonima, u nekim oblastima njihova primena je prilično loša. U svom izveštaju o napretku za 2021. godinu, Evropska komisija je navela da Kosovo ima određeni nivo pripreme u pogledu slobode izražavanja. Kosovo ima koristi od živahnog i pluralističkog medijskog okruženja, pošto je pravni okvir uglavnom u skladu sa evropskim standardima, štaviše, javni emiter takođe ostaje podložan političkim uticajima i još uvek treba pronaći održivo rešenje za njegovo finansiranje.¹⁴

Da li je medijsko zakonodavstvo razvijeno u transparentnom i inkluzivnom procesu uz konsultacije sa relevantnim profesionalnim udruženjima?

Zakonodavstvo koje se odnosi na medijsku regulativu na Kosovu tradicionalno se radilo u bliskoj saradnji sa unutrašnjim i eksternim partnerima, uključujući profesionalna novinarska udruženja i medijske nevladine organizacije. Međutim, tokom 2021. godine neke inicijative su održane u Skupštini Kosova iza zatvorenih vrata. Uprkos pozivima na transparentniji proces javne rasprave o zakonskim inicijativama, samo anegdotski dokazi daju naznake da se takva regulativa dešava. Planovi nacarta zakona u 2021. godini predviđali su i izradu amandmana na Zakon o NKM.¹⁵ Nacrt amandmana je odložen za zakonodavni dnevni red za 2022. godinu koji će biti usvojen u septembru 2022 godine¹⁶, ali nijedan nacrt do sada nije kružio niti je o njemu raspravljano u javnosti. Prema IMC-u, predviđeno je da se direktiva (VMS 2018/1808) koja uključuje amandmane fokusira na „specifične norme koje će obezbediti funkcionalnu nezavisnost institucije¹⁷,” bez daljeg preciziranja.

Da li je bilo pokušaja državnih organa da nametnu licenciranje ili druge stroge uslove za osnivanje štampanih i internet/digitalnih medija? Da li ovi zahtevi prevazilaze puku registraciju biznisa i poreza?

Kosovski štampani mediji prestali su da štampaju na papiru 2020. godine, zbog blokade kao uzrok pandemije, ali izgleda da je to bio kraj jedne ere. Skoro sve novine su se transformisale u onlajn novine koje samo razvijaju besplatan pristup sadržaju, osim Koha Ditore koji i dalje radi na plaćenom pristupu za članove. Besplatni sadržaji omogućili su i veliku upotrebu društvenih medija za distribuciju i smanjenje kvaliteta izveštavanja što je neminovno dovelo do zabrinutosti za dalju regulaciju od strane države. Državni organi na Kosovu ne nameću prethodne i stroge zahteve internet/onlajn medijima za njihovu registraciju i još uvek nisu preduzeli ozbiljne normativne inicijative da to urade uprkos političkoj debati koja je u toku o potrebi regulisanja sadržaja u onlajn medijima i platformama. Ovakvu inicijativu osudili su i Savet za štampu Kosova i Udruženje profesionalnih novinara Kosova. Trenutno jedini monitoring onlajn medija sprovodi Savet za štampu Kosova koji se bavi pitanjima poštovanja Etičkog kodeksa¹⁸. Mediji posluju kao poslovni subjekti registrovani u Agenciji za registraciju biznisa na Kosovu i podrazumevano su registrovani u Poreskoj upravi Kosova.

Da li je bilo pokušaja državnih organa da ograniče pravo na pristup Internetu ili da blokiraju ili filtriraju Internet sadržaj?

Kosovo ima Zakon o elektronskim komunikacijama koji reguliše delatnost elektronske komunikacije koja se zasniva na principu tehnološke neutralnosti. Uprkos tome, Kosovo nije u stanju da izvrši velika ograničenja pristupa internetu u nedostatku infrastrukture za to. Zakon garantuje pravo na pristup adekvatnim komunikacionim uslugama¹⁹ i ne postoje tehnološke mogućnosti da se ograniči pravo na pristup internetu ili da se blokira ili filtrira sadržaj koji se objavljuje na internetu. Vlada nije ograničavala ili ometala pristup internetu niti cenzurisala onlajn sadržaj, a nije bilo verodostojnih izveštaja da je vlada nadgledala privatne onlajn komunikacije bez odgovarajućeg zakonskog ovlašćenja.²⁰

12 Zakon br. 04/L-137.

13 Krivični zakonik, Član 147.

14 Evropska komisija, „Radni dokument osoblja Komisije – Izveštaj za Kosovo 2021”, Strazbur, 2021. Pristupljeno na 15.12.2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0292>

15 Službeni list Republike Kosovo, Zakonodavni Program za 2021. Godinu. Pristupljeno na 14.2.2022. file:///C:/Users/admin/Downloads/Final_Programi%20Legislativ%20p%C3%ABr%20viti%202021_12.05.2021.pdf

16 Zakonodavni program za 2021. godinu, usvojen je na 11. sednici Vlade Republike Kosovo Odlukom br. 01/1, od 7.5.2021.

17 Granit Musliu, Nezavisna komisija za medije – zamenik predsedavajućeg, e-majl komunikacija, 8.3.2022.

18 Savet za štampu Kosova. <https://presscouncil-ks.org/online/2?lang=sr>

19 Službeni list Republike Kosovo, Zakon br. 04/L-109 o elektronskim komunikacijama. <https://qzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2851>

20 Državni izveštaji o praksi ljudskih prava za 2021., Stejt department Sjedinjenih Država, Izveštaj o Ljudskim Pravima Kosovo 2021. Pristupljeno na 13.4.2022. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/02/313615-KOSOVO-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf>

Da li regulatorni organ obavlja svoje funkcije na nezavisan i nediskriminatorni način? Da li se izdavanje dozvola i drugi propisi o radio difuziji sprovode na pravedan i neutralan način?

Nezavisna komisija za medije na Kosovu je pravno zamisljena kao nezavisno regulatorno telo. Panelisti IREX-a, kao deo Barometra za vibrantne informacije smatraju da su imenovanja članova odbora visoko ispolitizovana, da služe samo interesu stranaka na vlasti²¹ dok se smatra da je na njegovu aktivnost i dalje pod uticajem političkih partija, zbog činjenice da tela za donošenja odluka sačinjavaju političke partije u parlamentu, imenovanje ide preko parlamentarnih komisija i procedure često nisu transparentne da bi odražavale nezavisnost.

Da li se zakonske odredbe o državnom oglašavanju u medijima zloupotrebljavaju za politički uticaj na njihovu uređivačku politiku? Da li je dodela državnih sredstava transparentna, pravična i nediskriminatorna? Da li državne institucije redovno objavljuju podatke o izdvajanjima za različite medije?

Na osnovu nalaza istraživanja javnog zastupanja AJK-a za 2021. godinu, glavni problem je netransparentnost institucija u odnosu na rashode koje ostvaruju u lokalnim i nacionalnim medijima. Međutim, u 2021. godini institucije nisu dostavile niti objavile izveštaje o finansijskim izdacima za javno informisanje. Na osnovu izveštaja za 2019. godinu, koji ocenjuje odgovore koje je poslalo 35 institucija na lokalnom i centralnom nivou, ukupni rashodi za medije iznosili su 598.917,71 evra.²² U svom izveštaju o napretku za 2021. godinu, Evropska komisija je navela da na Kosovu još uvek postoji nedostatak podataka o tržištu oglašavanja, finansiranje ostaje uglavnom netransparentno i da ne postoji sistem merenja publike.²³

Na osnovu nalaza državni novac koriste državne institucije i agencije za raspisivanje konkursa, konkurse ili medijske kampanje za podizanje javne svesti o migracijama, vakcinaciji itd. Iako nema neposredne veze između državnih rashoda u medijima i njenog uticaja na Uređivačke politike su procenjene, ovo pitanje je često bilo deo diskusija u medijima, jer predstavlja potencijalni rizik od sve većeg uticaja Vlade. Prema Izveštaju Stejt

departamenta o ljudskim pravima, finansiranje je delimično bilo ograničeno zato što je vlada oklevala da kupuje reklame u medijima koji su objavljivali materijal koji je kritičan prema vladinoj politici.²⁴

Postoje li vidovi medijskih subvencija ili fondova za proizvodnju medijskih sadržaja od javnog interesa i kako se one sprovode u praksi?

Na Kosovu nije bilo medijskih subvencija za podršku javnim ili privatnim medijima od 2011. godine, ostavljajući međunarodnim organizacijama da nude različite šeme finansiranja uglavnom kroz aktivnosti u izveštavanju o među etničkim pitanjima. Prema rezimeu rasprave o Mehanizmima finansiranja medija na jeziku nacionalnih manjina koju je vodio UNK, da bi ova uredba funkcionisala neophodno je da Zakon o Nezavisnoj komisiji za medije sadrži odredbu da se sredstva prikupljena u okviru licenciranja i dodela frekvencija idu za finansijsku podršku lokalnim i manjinskim medijima.²⁵ U veoma nestabilnom političkom okruženju na Kosovu, smatra se da nije od pomoći imati bilo kakav državni fond koji bi pomogao medijima da funkcionišu, jer bi ih to učinilo ranjivim na političko mešanje koje može doći od onih na vlasti.²⁶ Međutim, mnogi mediji prolaze kroz veoma težak period koji je doveo do zatvaranja svih štampanih medija u zemlji. Lokalni mediji, posebno oni na jezicima manjina, bore se da funkcionišu i zato želimo da saradujemo sa Nezavisnom komisijom za medije kako bismo sprovedli odluku od pre 10-ak godina po kojoj bi se porez na licencu medija podelio kao finansiranje lokalnih medija. Za to su potrebne neke izmene sadašnjeg zakona i zato se zalažemo sa poslanicima svih političkih partija da se to i ostvari.²⁷

Koji su mehanizmi finansiranja medija na jezicima nacionalnih manjina?

Ne postoje posebni mehanizmi za finansiranje ili finansijsku podršku privatnih ili neprofitnih medija koji objavljuju sadržaje na jezicima različitih manjina. Uprkos tome, kosovske institucije su postigle napredak u pro-

21 IREX, „Indeks medijske održivosti“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/vibe-kosovo-2021.pdf>

22 Udruženje novinara Kosova, „Izveštaj o finansijskim rashodima institucija javnog informisanja“. Pristupljeno na 20.12.2021. <https://bit.ly/37QoK16>

23 Evropska komisija, „Radni dokument osoblja Komisije Kosovo 2021 Izveštaj“, Strazbur, 2021. Pristupljeno na 11.1.2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0292>

24 Državni izveštaji o praksi ljudskih prava za 2021. Stejt department Sjedinjenih Država, Izveštaj O Ljudskim Pravima Kosovo 2021. Pristupljeno na 13.4.2022. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/02/313615_KOSOVO-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

25 AGK, „Mehanizmi za finansiranje medija na jeziku etničkih manjina“. Pristupljeno na 12.4.2022. <https://bit.ly/3LWzW4x>

26 Intervju sa Xhemajlom Rexha, predsednikom Upravnog odbora Udruženja novinara Kosova, intervjuisao Getoarbë Mulliqaj Bajaj, 12.4.2022

27 Ibid

movisanju i zaštiti prava nevećinskih zajednica²⁸ prema Misiji OEBS-a na Kosovu, iako preporuke iz Rezolucije Komiteta ministara Saveta Evrope o Kosovu iz jula 2019. godine i dalje važe za druge oblasti.

Svi ostali privatni mediji, uključujući i one nacionalnih manjina, koji su registrovani kao biznisi, treba da obezbede sopstvene prihode. Većina medija na srpskom jeziku registrovana je kao neprofitne organizacije, a svoja operativna sredstva obezbeđuju međunarodni i lokalni donatori.²⁹ Ovo podržava i Udruženje novinara Kosova u zajedničkom poduhvatu sa Svetom Evrope³⁰ gde je UNK jasno izrazilo potrebu za mehanizmima finansiranja manjinskih medija na Kosovu pored programa javnog emitera koji uključuje program na srpskom, turskom, romskom i bosanskom jeziku.

JS (RTK) je po zakonu obavezan da izdvoji 10% svog ukupnog budžeta dobijenog iz svih izvora za kanal na srpskom jeziku. RTK će nastaviti da izdvaja 10% svog ukupnog budžeta za drugi kanal RTK na srpskom jeziku nakon prestanka finansiranja iz budžeta Kosova i osnivača.³¹ Pored toga, medijski pejzaž obuhvata sve zajednice i predstavlja etnički sastav stanovništva Kosova. Pored albanskih medija, Kosovo ima oko 40 medija koji emituju/objavljaju sadržaje na srpskom, turskom, bosanskom ili romskom jeziku. Određene grupe, kao što su verske zajednice, imaju takođe svoje radio i televizijske kanale.³²

**Da li je autonomija i nezavisnost javnog servisa zagarantovana i efikasno zaštićena?
Da li okvir finansiranja obezbeđuje njegovu nezavisnost i stabilnost? Da li je nadzorni organ predstavnik društva u celini?**

Iako je njena autonomija i nezavisnost zagarantovana Zakonom (br. 04/L-046)³³ javni emiter Radio Televizija Kosova (RTK) je i dalje izložen političkom pritisku i uticaju³⁴, pošto je njena uređivačka nezavisnost i dugoročna finansijska održivost oslabljena oslanjanje na direk-

tno državno finansiranje, sa budžetom koji godišnje utvrđuje Skupština.³⁵ Stoga je Evropska komisija naglasila da je i javni emiter i dalje podložan političkim uticajima i da je potrebno pronaći održivo rešenje za njihovo finansiranje.³⁶ Nadzorni organ ili odbor RTK-a je zakonski koncipiran da odražava multietnički i rodni karakter Kosova.³⁷ Upravni odbor RTK-a razrešila je Skupština Kosova u julu 2021. godine, navodeći kao razlog neispunjavaње zakonskih i finansijskih obaveza odbora RTK-a.³⁸ Novi odbor RTK-a izabrala je Skupština Kosova u decembru 2021.

A2 Efekti zakona o kleveti na novinare

Da li su odredbe zakona o kleveti stroge i da li štite državne službenike? Koji su glavni nedostaci ovih zakona?

Zakon br.02/L-65 Građanski zakon o kleveti i uvredi³⁹ zabranjuje državnim organima da podnose zahtev za naknadu štete za klevetu ili uvredu, ali javni službenici to mogu učiniti samo u svom ličnom svojstvu što stvara tanak sloj zaštite za novinare od tuženih za naknadu štete, ali podstiče građanske parnice. Takvi slučajevi su se desili pre i sa efektivnošću kosovskog pravosuđa, ovi procesi mogu potrajati godinama ostavljajući novinare na listi čekanja za sudski proces. Ovaj zakon ne štiti javne službenike. Takođe, Ustavni sud je potvrdio da poslanici Skupštine Kosova uživaju samo funkcionalni imunitet, pa ako su umešani u neko krivično delo, mogu biti tuženi, tj. mogu biti predmet javnog nadzora i kritike.

28 OSCE, „Misija OEBS-a predstavila svoju petu sveobuhvatnu procenu zaštite prava zajednica na Kosovu”. <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/vibe-kosovo-2021.pdf>

29 IREX, „Indeks medijske održivosti”. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/vibe-kosovo-2021.pdf>

30 Council of Europe, „Mehanizmi za finansiranje medija na jeziku etničkih manjina”. Pristupljeno na 14.3.2022. <https://bit.ly/3vTFozA>

31 Službeni list Republike Kosovo, Zakon o Radio Televiziji Kosova. Pristupljeno na 22.12.2021. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2812>

32 IREX, „Indeks medijske održivosti”. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/vibe-kosovo-2021.pdf>

33 Ibid.

34 Evropska komisija, „Radni dokument osoblja Komisije Kosovo 2021 Izveštaj”, Strazbur, 2021. Pristupljeno na 11.2.2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0292>

35 Ibid.

36 Ibid.

37 Član 25 Zakona 04/L-046 za Radio-televiziju Kosova kaže da će najmanje dva (2) člana Borda RTK biti imenovana iz srpske zajednice, a jedan (1) član će biti imenovan iz ostalih nevećinskih zajednice, i najmanje dva (2) člana ženskog pola. Najmanje dva (2) člana Odbora moraju da ispunjavaju stručne kvalifikacije iz oblasti finansija, upravljanja i pravnih poslova. Pristupljeno na 20.12.2020. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2812>

38 Evropska komisija, „Radni dokument osoblja Komisije – Izveštaj za Kosovo 2021”, Strazbur, 2021. Pristupljeno na 12.4.2022. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0292>

39 Službeni glasnik, Zakon br.02 / L-65 Građanski zakon o kleveti i uvredi. Pristupljeno na 5.12.2021. <https://bit.ly/3963BcU>

Koliko je tužbi protiv novinara pokrenuto od strane državnih funkcionera i političara u proteklih godinu dana?

Zbog činjenice da ne postoji baza podataka o predmetima koji konkretno uključuju novinare pred sudovima, nepoznat je broj tužbi koje su protiv novinara pokrenuli državni funkcioneri i/ili političari. Prikupljanje podataka od strane pravosudnih institucija trebalo je da bude završeno do kraja prve polovine 2021. godine, ali još uvek nije završeno. Ne postoje podaci koje je prikupio Kosovski savet pravosuđa u vezi sa tužbama protiv novinara. Međutim, na osnovu praćenja Kosovskog pravnog instituta (KLI) tokom 2021. godine podneto je više od 40 tužbi tokom 2021. godine, a identifikovano je više od 100 tužbi koje su u toku pred kosovskim sudovima protiv novinara. Prema izveštajima KLI-a, većina ovih tužbi su takozvane SLAPP tužbe⁴⁰ (sa namerom da učutkaju) preduzete da bi uplašile aktiviste za zaštitu životne sredine i novinare. Pre svega, ove slučajeve pokreću međunarodne i domaće kompanije koje se bave hidroenergetskim sektorom. Ne postoji baza podataka organizovana na institucionalnom nivou ni od strane Sudskog saveta Kosova ni od strane sudova u vezi sa tužbama iz SLAPP-a. Postoje tri javna tužbe protiv aktivista Adriatika Gacaferrija, Shprese Loshaj i Agrona Demija koje su tužioci povukli nakon pritiska javnosti. Međutim, iako su pojedini novinari i mediji bili „zastrašeni/učutkani“, oni se ne javljaju zbog stigme i straha od odmazde⁴¹.

Koliko su sudske odluke protiv nekih politički motivisanih novinara? Kakve su kazne izrečene?

Iako u izveštajnom periodu nisu zabeleženi konkretni primeri korišćenja zakonskih odredbi za učutkivanje novinara, primećeno je da su novčane kazne najčešće vrsta kazne koju izriču neke sudije. Isti obrazac se koristi i u slučajevima kada su novinari žrtve krivičnih dela, što stvara utisak da ovakav pristup indirektno podstiče napade na novinare.⁴² Na Kosovu su važećim zakonodavstvom dekriminalizovana krivična dela protiv novinara tokom obavljanja njihovih dužnosti, ali je povećan broj tužbi protiv novinara zbog njihovog izveštavanja. Slučajevi tužbi protiv novinara nisu javni i ni mediji ni novinari ne govore javno iz straha da će uticati na ishod ovakvih pravnih procesa. Novinari strahuju da će biti optuženi za ometanje pravde.

40 Ehat Miftaraj i Yil Zekaj, Predstavnici Kosovskog pravnog instituta, intervjuisao ih Getoarë Mulliqi Bojaj, 15.2.2022.

41 Flutura Kusari, ekspert za medijsko pravo, intervjuisao ga Getoarë Mulliqi Bojaj, 7.3.2022.

42 Ibid.

Da li sudovi priznaju uspostavljeni samo-regulatorni mehanizam (ako postoji)? Da li prihvataju validnost objavljenog ili distribuiranog odgovora, ispravke ili izvinjenja?

Građanski zakon o kleveti i uvredi⁴³ prepoznaje samo-regulatorne mehanizme, smatrajući kao olakšavajuću okolnost poštovanje naredbi za popravku, ili uputstava Saveta za štampu ili relevantnog regulatornog tela. Dalje obavezuje sud da uzme u obzir mere koje je preduzeo autor, urednik ili izdavač ili neko ko je na drugi način vršio kontrolu nad njegovim sadržajem u cilju ublažavanja štete ukoliko dokažu da su se izvinili ili ponudili izvinjenje pre početka postupka tužbe za naknadu štete ili čim su za to imali priliku.⁴⁴ Mehanizmi samo-regulisanja služe kao instrument za podizanje nivoa profesionalizma i za pomirenje stranaka koje su nezadovoljne medijskim izveštavanjem i medija koji su izloženi kršenju. Ovi mehanizmi teže stvaranju discipline i poboljšanju profesionalnog učinka medija.⁴⁵

Šta novinari misle o zakonu o kleveti? Da li su obeshrabreni da istražuju i da pišu kritički?

Zakon o kleveti novinari ne smatraju obeshrabrujućim da obavljaju svoje dužnosti, jer smatraju da imaju dovoljnu zaštitu kada su u pitanju tužbe za klevetu.⁴⁶ Međutim, novinari to smatraju dodatnim opterećenjem zbog toga što Zakon sankcioniše i nenamerne netačne informacije koje mogu uticati na njihov rad.⁴⁷ I pored toga što se protiv novinara podnese desetine tužbi, novinari tokom fokus grupe tvrde da to ne utiče na njihov rad, niti ih plaši. Navodno novinari istraživačkih medija su ti koji dobijaju najviše tužbi.⁴⁸

43 Službeni list, Zakon br.02/L-65 zakon o kleveti i uvredi. Pristupljeno na 5.1.2021. <https://bit.ly/3963BcU>

44 U skladu sa Građanskim zakonom o kleveti i uvredi (član 12), pre podnošenja pritužbe po ovom zakonu, navodno oštećeno lice je dužno da preduzme sve razumne mere da ublaži štetu prouzrokovanu izražavanjem. Podnosilac žalbe će posebno tražiti ispravku tog izraza od osobe koja je navodno nanela štetu. Takve radnje mogu uključivati traženje pravnog leka od izdavača za navodno klevetnički ili uvredljiv izraz i podnošenje tužbe bilo kom odgovarajućem regulatornom telu (kao što je Nezavisna komisija za medije) ili samo-regulatornom telu (kao što je Savet za štampu).

45 Ehat Miftaraj i Yil Zekaj, Predstavnici Kosovskog pravnog instituta, intervjuisao ih Getoarë Mulliqi Bojaj, 15.2.2022.

46 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bojaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

47 Ibid.

48 Ibid.

A3 Pravna zaštita političkog pluralizma u medijima

Da li je politički pluralizam u medijima van izbornih procesa regulisan medijskim zakonodavstvom? Koje su obaveze javnog servisa, a šta privatnih emitera u pogledu političkog pluralizma van izbornih procesa?

Ustav Republike Kosovo daje opšte garancije za medijski pluralizam (čl. 42)⁴⁹ a Zakon o Nezavisnoj komisiji za medije garantuje slobodu i pluralizam audio-vizuelnih medija na Kosovu (čl. 5).⁵⁰ Ne postoje posebne odredbe u medijskom zakonodavstvu (kako za javne tako i za privatne emitere) koje ih obavezuju da odražavaju politički pluralizam tokom van izbornog perioda, osim Kodeksa ponašanja NKM koji obavezuje licencirane emitere i sve druge medije da se pridržavaju uravnoteženog i nepristrasno izveštavanje. Prema rezimeu diskusije o pravnoj zaštiti političkog pluralizma u medijima, koju je sprovela UNK, zaključuje se da i pored povećanja broja medija u zemlji politički pluralizam u medijima treba da postoji kako tokom izbornog procesa, tako i van njega. ali to je teško postići u praksi; Postoji rizik koncentracije medijskog vlasništva u rukama oligarha, a samim tim i rizik od stvaranja medijskih monopola; Postoji percepcija da su mediji pristrasni prema političkim partijama u svom novinarskom pristupu različitim političkim događajima, a tome se dodaje i činjenica da je praćenje kampanje za lokalne izbore otežano zbog broja kandidata.⁵¹

Da li je regulatorni organ dužan da nadgleda i štiti politički pluralizam van izbornih procesa? Koje su zakonske obaveze medija tokom izborne kampanje? Koje telo nadgleda elektronske i štampane medije?

Ne postoji posebna obaveza regulatornog organa da prati i štiti politički pluralizam u medijima tokom van izbornog perioda.

Da li političke stranke i kandidati imaju pravedan i jednak pristup medijima van izbornih procesa?

Kodeks ponašanja za pružaoce audio i audio-vizuelnih medijskih usluga, pravno obavezujući podzakonski akt koji je izdala NKM, postavlja odredbe za uravnoteženo i nepristrasno izveštavanje vesti. Međutim, NKM prati sadržaj samo tokom izbornih kampanja, tako da je teško proceniti da li mediji na Kosovu odražavaju različite političke stavove i ideje van izborne kampanje. Prema rezimeu diskusije o pravnoj zaštiti političkog pluralizma u medijima, koju je vodio UNK, uprkos nezainteresovanosti za informacije, NKM je ocenila da uprkos njihovim kapacitetima za praćenje, kao i ograničenim resursima, bilo je izveštavanje o uravnoteženom i poštenom prema svim kandidatima i političkim partijama na izborima od strane medija⁵², ali NKM prati politički pluralizam u medijima samo tokom izbora. Pored toga, praćenje NKM-a je kvantitativno praćenje, a ne sistematsko, jer se takođe ne vrši van predizborne kampanje.

Koje su zakonske obaveze medija tokom izborne kampanje? Koje telo nadgleda elektronske i štampane medije?

Obaveza svih medija po Zakonu br. 003 / L-073 o opštim izborima je da se obezbedi jednak pristup i da se poštuje Kosovski kodeks za štampu,⁵³ Kodeks ponašanja (KP) koji je izradio Savet za štampu Kosova (SŠK), koji podržava sve medije na istim etičkim standardima čak i tokom van izbornog perioda. Bez obzira na to, često se izveštavalo o nedoslednosti u izveštavanju i štampanih i elektronskih medija.

Pravni okvir na Kosovu takođe zahteva da audio-vizuelni mediji obezbede pravičan i jednak pristup svim strankama, posebno u izveštavanju o izbornim kampanjama.⁵⁴ Prema Zakonu br. 003/L-073 o opštim izborima, (čl. 49-53 i 109), NKM je u obavezi da prati politički pluralizam u informativnim emisijama i pristup reklamama (besplatnim i prodanim) koje svakom političkom subjektu daje svaki emiter, prati kršenje zakonskih obaveza, rešava žalbe i sprovodi sankcije tokom izbornog perioda. Centralna izborna komisija (CIK) je telo odgovorno za podnošenje pritužbi (uključujući kršenja političkog pluralizma) NKM-u.

49 Ustav Republike Kosovo, član 42 – Sloboda medija (stav 1). Pristupljeno na 13.12.2021. <https://www.osce.org/mission-in-kosovo/493786>

50 Zakon o Nezavisnoj komisiji za medije, član 5 – Dužnosti i odgovornosti NKM (stav 3). Pristupljeno na 3.1.2022. <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/vibe-kosovo-2021.pdf>

51 Rezime diskusije o pravnoj zaštiti političkog pluralizma u medijima na Kosovu. Pristupljeno na 3.1.2022. <https://bit.ly/3MO2qKL>

52 Ibid

53 Savet za štampu Kosova. Pristupljeno na 13.1.2022. <https://bit.ly/3KXzMbK>

54 Zakon br. 03-L073 o Opštim izborima u Republici Kosovo, Poglavlje VIII – Mediji tokom izborne kampanje, str. 24-27. Pristupljeno na 13.1.2022. <https://aceproject.org/ero-en/regions/europe/KS/on-general-elections-in-the-republic-of-kosovo/view>

Da li političke stranke i kandidati imaju pravedan i jednak pristup medijima tokom izbornih kampanja?

Nakon vanrednih parlamentarnih izbora u februaru 2021. godine, kao i lokalnih izbora u oktobru 2021. godine, praćenje izbora koje je sprovela NKM fokusiralo se na sve oblike medijskog predstavljanja izborne kampanje kao što su: novinska izdanja, politički spotovi, izborne hronike i intervjui i debate emitovane od 16:00 do 24:00. Pre izbora, na osnovu odredaba Izbornog zakona, NKM izdaje Uputstvo o izborima kojim daje uputstva nosiocu licence o postupanju tokom izbornog perioda. Tokom perioda lokalnih izbora, NKM je adresirala četiri (4) žalbe⁵⁵ a u međuvremenu tokom perioda pre-vremenih izbora za Skupštinu Republike Kosovo nijedna žalba nije podneta NKM-u.⁵⁶

Uočene su male razlike u zastupljenosti političkih stranaka u medijskim informativnim emisijama, pri čemu je po-jedinim strankama određeno vreme pre zvaničnog početka kampanje. Postoji percepcija da su mediji pristrasni prema političkim strankama u svom novinarskom pristupu različitim političkim dešavanjima, uprkos činjenici da je praćenje kampanje za lokalne izbore otežano zbog broja kandidata. Postoje etničke podele koje pokrivaju političke aktivnosti iz medija, kao i političke ličnosti koje se predstavljaju u medijima su skoro iste, a nema rodne ravnoteže.

A4 Sloboda novinarskog rada i udruživanja – zakonske garancije i praksa

Da li novinari moraju biti licencirani od strane države kako bi mogli da rade? Da li je u proteklih godinu dana bilo pokušaja da se uvedu licence od strane države?

Država ne nameće nikakav oblik licenciranja za rad kao novinar. Ni sloboda rada ili kretanja nije ograničena za novinare i druge medijske radnike, ali sa sobom treba da imaju lične karte izdate od strane medija u kojima rade kako bi mogli da obavljaju svoje dužnosti.

55 NKM, „Izveštaj o praćenju pružalaca audio-vizuelnih medijskih usluga tokom kampanje za lokalne izbore u Republici Kosovo”, strana 6, Lokalno. Pristupljeno na 10.1.2022. <https://bit.ly/3PdG3zx>

56 NKM, „Izveštaj o praćenju pružalaca audio-vizuelnih medijskih usluga tokom kampanje za prevremene izbore 2021. za Skupštinu Republike Kosovo”, str. 14. Pristupljeno na 13.1.2022. <https://bit.ly/3L25dlt>

Prethodnih godina nije bilo pokušaja da država uvede licencu, kao ni tokom izveštajnog perioda.

Da li je novinarima uskraćeno pravo da izveštavaju sa određenih događaja zbog toga što nemaju akreditaciju?

Zbog pandemije COVID-19, zemlja je s vremena na vreme ulazila u izolaciju, pa su novinari, da bi obavljali svoje dužnosti, morali da dobiju posebne dozvole za neometan i slobodan rad. Osim toga, neki novinari su bili ometani u obavljanju svojih dužnosti.

U izveštajnom periodu desila su se tri slučaja ometanja u vršenju dužnosti. Prvi slučaj dogodio se u aprilu 2021. godine, kada je glavni urednik i novinar Insajderija Parim Olluri ispitan od strane Kosovske policije, nakon što je Gazeta Insajderi objavila istragu koja sadrži interne informacije Ministarstva zdravlja.⁵⁷ Drugi slučaj se desio u novembru 2021. godine, pošto su dve televizijske ekipe, TV Dukagjini, kao i Klan Kosova, koje su izašle na lice mesta da uživo izveštavaju o oružanoj pljački na regionalnom putu Priština-Gnjilane, bile ometane i kažnjene od strane Kosovske policije. Put je bio dozvoljen drugim građanima, ali ne i ovim TV ekipama.⁵⁸ Poslednji slučaj dogodio se krajem godine, novinar i urednik portala „Indeksonline” Alban Muhaxheri je nekoliko sati ispitan u policijskoj stanici u Kačaniku, nakon što je na lokalnoj Fejsbuk stranici pisao o pripadniku policije.⁵⁹ Međutim, nema slučajeva da je novinarima uskraćeno pravo da izveštavaju sa određenog događaja zbog nepostojanja akreditacije tokom 2021.

Da li su novinari organizovani u profesionalna udruženja i, ako da, kako? Da li postoje pritisci na njihovu organizaciju ili na pojedine članove?

Novinari imaju pravo udruživanja i slobodni su da se sindikalno okupljaju kao što je zagarantovano Ustavom, Zakonom br. 03/L–212 o radu,⁶⁰ i Zakonom br. 04/L-011 za organizovanje sindikata na Kosovu⁶¹. Trenutno postoje dva udruženja novinara podeljena po etničkoj osnovi, Udruženje novinara Kosova (UNK) (800 članova) i Udruženje novinara Srbije na Kosovu (120 članova)

57 UNK, „Ometanje Novinara, Parim Olluri”. Pristupljeno na 13.1.2022. <https://bit.ly/3kXdahh>

58 UNK, „Opstrukcija Protiv Klana Kosova I Tima Rtv Dukagjini, Priština”. Pristupljeno 20.12.2021. <https://bit.ly/3sn5cCb>

59 UNK, „Pretnje novinarima od strane policajaca”. Pristupljeno na 13.1.2022. <https://bit.ly/3sr2L1A>

60 Službeni list Republike Kosovo, „Zakon br. 03/L-212 o radu (Zakon br.03/L-212 o radu)”. Pristupljeno 15.1.2022. <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2735>

61 Službeni list Republike Kosovo, „Zakon br. 04/L-011 o organizovanju sindikata na Kosovu (Zakon br. 04/L-011 o organizovanju sindikata na Kosovu)”. Pristupljeno 15.1.2022. <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2754>

va). Tokom 2021. godine bio je slučaj javnih pritisaka na Udruženje novinara Kosova od strane Hysamedin Feraja iz VV, gde je koristio pogrdan jezik prema organizaciji, nazivajući je „opasnom organizacijom”.⁶² Kada UNK reaguje na slučajeve kršenja prava novinara i kada je u pitanju politički subjekt, pritisak pada na UNK, optužujući je da je pristalica jedne ili druge političke partije. Ipak, UNK reaguje na sve slučajeve i deluje kao posrednik između novinara i institucija.

Da li su novinari organizovani u sindikate i, ako da, kako? Ima li pritisaka na sindikalne vođe i ostale članove? Da li su novinari slobodni da postanu članovi sindikata?

Novinari i medijski radnici javnog emitera RTK jedini su organizovani u sindikate, trenutno u tri sindikata (Samostalni sindikat RTK, Sindikat radnika RTK, Sindikat radnika radija). Ne postoji institucija koja organizovano radi na zaštiti radnih prava novinara.⁶³ Kako ne postoje sindikati koji zastupaju interese svih novinara na Kosovu, UNK generalno služi kao primarna kontakta tačka za novinare u slučajevima kršenja njihovih radnih prava, za njihovo pravilno upućivanje, a u nekim slučajevima je delovala i kao posrednik između novinara i institucija.

Da li postoji Savet za štampu i kako je organizovan? Ima li pritisaka na predstavnike Saveta za štampu?

Savet za štampu Kosova (SŠK) je samo-regulatorno telo koje je počelo sa radom 2005. godine sa samo novinama u njegovoj nadležnosti. Imajući u vidu povećanje broja onlajn medija, SŠK je počeo da obuhvata i njih. SŠK je nezavisan od političkih uticaja s obzirom da Skupština ne utiče na izbor odbora.⁶⁴ Trenutno je 45 novina i onlajn medija članovi SŠK-a.

A5 Pravna zaštita novinarskih izvora

Kako je poverljivost novinarskih izvora garantovana zakonom? Pod kojim okolnostima, pravo na zaštitu njihovih izvora može biti podložno ograničenjima?

Zakon o zaštiti novinarskih izvora⁶⁵ se posebno odnosi na novinare i garantuje poverljivost njihovih izvora. Takođe je podržan i Zakonom br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača,⁶⁶ koji pokriva pitanje zaštite izvora i obavezuje svakog javnog funkcionera da štiti uzbunjivače i da ne širi informacije trećim licima. Kosovski zakoni koji štite uzbunjivače i poverljivost izvora su veoma dobri na papiru, ali problem je njihova primena — tužbe za klevetu i podsticanje mržnje treba mnogo godina da se reše.⁶⁷ Međutim, prema Izveštaju o napretku za 2021. godinu, Zakon o zaštiti uzbunjivača je prilično napredan i u skladu sa novim zakonodavstvom EU u ovoj oblasti. Podzakonski akti koji određuju postupak za prijem i postupanje u slučajevima uzbunjivanja stupili su na snagu maja 2021.⁶⁸

Da li vlasti poštuju poverljivost izvora novinara? Da li je bilo primera da se novinarima nalaže da otkriju svoje izvore i da li je to opravdano radi zaštite javnog interesa?

Tokom 2021. godine nije registrovan nijedan slučaj da je novinarima naloženo da otkriju svoje izvore. Međutim, sud ima pravo da traži takve informacije u krivičnim predmetima u kojima postoji opasnost po život lica i u slučaju opasnosti po državu.

Da li je bilo sankcija protiv novinara koji su odbili da otkriju identitet izvora?

Nema dokaza o sankcijama izrečenim novinarima tokom 2021. zbog neotkrivanja identiteta izvora informacija.

62 Reporteri.net, „Hysamedin Feraj: UNK je kriminalna organizacija”, <https://bit.ly/37za3sN/>

63 Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, „Sloboda medija i bezbednost novinara na Kosovu”, Priština: 2014, pristupljeno 20.12.2021., <https://www.osce.org/Kosovo/122390?download=true>

64 Imer Mushkolaj, Izvršni direktor SŠK-a, intervju realizovao Getoarë Mulliqi Bojaj, 25.1.2022.

65 Službeni list Republike Kosovo, „Zakon br. 04/L-137 o zaštiti novinarskih izvora [Zakon br. 04/L-137 o zaštiti novinarskih izvora]”, Pristupljeno na 12.11.2021. <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8864>

66 Službeni list Republike Kosovo, „Zakon br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača [Zakon br. 06/L-085 o zaštiti uzbunjivača]”, Pristupljeno na 15.10.2020. <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=1830>

67 IREX, „Indeks medijske održivosti”, Pristupljeno na 12.2.2022. <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/vibe-kosovo-2021.pdf>

68 Evropska komisija, „Radni dokument osoblja Komisije Kosovo 2021 Izveštaj”, Strazbur, 2021. Pristupljeno na 15.12.2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0292>

Da li se novinari osećaju slobodnim da traže pristup i održavaju kontakte sa izvorima informacija?

Uglavnom, novinari tvrde da se osećaju bezbedno da održavaju odnose sa svojim izvorima informacija. Međutim, neki od njih tvrde da ima slučajeva kada se izvori informacija ne osećaju prijatno da sarađuju sa novinarima u određenim informativnim taktovima.⁶⁹ To je zbog niskog poverenja u medije i anti/novinarskog narativa⁷⁰ kao i zbog straha od odmazde sa političkog spektra. Poslednjih godina javni funkcioneri više nerado stupaju u kontakte i izveštavaju o nedelima prema medijima, zbog restriktivnog pristupa koji nameću ključni akteri i posledica kao što je odmazda njihovih supervizora. Institucije kao što su policija i tužilaštva, uključujući neka ministarstva unutar vlade, čak i samo shvatajući da njihovo osoblje ima kontakte sa novinarima, smatraju neprikladnim ponašanjem svog osoblja⁷¹. Iako je Kosovo usvojilo veoma napredno zakonodavstvo u vezi sa zaštitom uzbunjivača i striktno odredbe da nije dozvoljena odmazda protiv uzbunjivača, na osnovu izveštaja Kosovskog pravnog instituta, takvo zakonodavstvo se ne primenjuje kako treba, ili je u veoma ranoj fazi sprovođenja.

A6 Zaštita prava na pristup informacijama

Koja su pravna pravila o pristupu zvaničnim dokumentima i informacijama koje su relevantne za novinare?

Pristup službenim dokumentima je zagarantovan Zakonom o pristupu javnim dokumentima. Pristup javnim dokumentima koje proizvode, primaju, održavaju ili kontrolišu od strane javnih institucija, kao i pravo na ponovno korišćenje dokumenata javnog sektora je zagarantovan svakom licu, bez diskriminacije po bilo kom osnovu.⁷²

Da li novinari koriste ova pravila? Da li nadležni poštuju pravila bez odlaganja? Da li su državni organi uopšte transparentni? Da li zapošljavaju otvorene, nediskriminatorne i fer odnose sa medijima ili imaju tendenciju da rade u tajnosti? Da li državne institucije preferiraju politički prijateljske medije?

Prema izveštaju Stejt departmenta o ljudskim pravima za Kosovo, Institucija ombudspersona je zaključila da javne institucije nisu imale profesionalne kapacitete i osoblje da odgovore na zahteve za pristup javnim dokumentima, što je dovelo do značajnih kašnjenja ili neuspeha u pružanju pravnog opravdanja za uskraćivanje ili ograničavanje pristupa.⁷³ Novinari tvrde da su zadovoljni pomenutim zakonom, ali tvrde da institucije nisu u potpunosti transparentne.⁷⁴ Stoga se preporučuje dalje unapređenje mogućnosti javnosti da poziva Vladu na odgovornost.⁷⁵ Uz sve pretpostavke, da su mediji prema novinarima pod uticajem ili pristrasnošću, ocenjuje se da nema medija koje institucije preferiraju.⁷⁶ Štaviše, Ombudsperson Institucija je istraživala 26 žalbi medija, organizacija civilnog društva i pojedinačnih građana u vezi sa navodnim kršenjem prava na pristup javnim dokumentima.⁷⁷

Da li su sudovi transparentni? Da li je pristup medijima pravnim postupcima obezbeđen na nediskriminatornoj osnovi i bez nepotrebnih ograničenja?

Novinarima je omogućen pristup sednicama sudova na nediskriminatorni način, bez ikakvih ograničenja, osim u sudskim slučajevima u kojima su sudije naložile zaštitne mere. Međutim, 2019-2020. bilo je pokušaja revizije Kodeksa ponašanja,⁷⁸ koji bi ograničio mogućnost novinara da izveštavaju sa sudskih rasprava, obavezujući ih da čekaju do konačne presude. Nakon zabrinutosti koju su izneli Udruženje novinara Kosova i razne lokalne i međunarodne organizacije, NKM je suspend-

69 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bajaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.
70 Abit Hoxha, Mirishahe Syla, „Narativi Mržnje U Onlajn Medijima I Komunikaciji Na Kosovu”, st. 91. Pristupljeno na 25.3.3022. <https://seenpm.org/wp-content/uploads/2021/04/Resilience-F-book-research-2-all-reports-with-CIP-April-2021.pdf>
71 Ehat Miftaraj i Yli Zekaj, Predstavnici Kosovskog pravnog instituta, intervjuisao ih Getoarë Mulliqi Bajaj, 15.2.2022.
72 Službeni list Republike Kosovo, „Zakon br. 06/I-081 o pristupu javnim dokumentima (Zakon br. 06/I-081 o pristupu javnim dokumentima)”. Pristupljeno na 14.1.2022. <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=20505>

73 Državni izveštaji o praksi ljudskih prava za 2021., Stejt department Sjedinjenih Država, Izveštaj O Ljudskim Pravima Kosovo 2021. Pristupljeno na 13.4.2022. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/02/313615_KOSOVO-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf
74 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bajaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.
75 Ibid.
76 Ibid.
77 Državni izveštaji o praksi ljudskih prava za 2021., Stejt department Sjedinjenih Država, Izveštaj O Ljudskim Pravima Kosovo 2021. Pristupljeno na 13.4.2022. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/02/313615_KOSOVO-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf
78 Nezavisna komisija za medije, „KPM-2010/01 Kodeks ponašanja za audio-vizuelne medijske usluge u Republici Kosovo [Kodeks ponašanja za audio-vizuelne medijske usluge u Republici Kosovo]”, 20.12.2021. <https://bit.ly/3Nayl69>

ovala ovaj pokušaj.⁷⁹ Nije bilo prijavljenih slučajeva da novinari nisu omogućeni pristup otvorenim sudskim predmetima u 2022.

je zahtevaju odgovor javnosti obično se bave javnim zvaničnicima, kao što su predsednik ili premijer.⁸⁷

Da li je omogućen pristup javnosti sednicama parlamenta? Postoje li ograničenja za novinare da prate rad parlamenta?

Novinari imaju pristup Skupštini i pokrivaju plenarne sastanke i odbore. Štaviše, u Skupštini ima više od 400 akreditovanih novinara.⁸⁰ U plenarnoj sali, novinari mogu da prate sednice, dok snimatelji i fotoreporterji to mogu da rade sa galerije (balkon).⁸¹ Prema rečima novinara koji su učestvovali u fokus grupama, Skupština je najtransparentnija institucija u Republici Kosovo.⁸² Rad Skupštine je otvoren i transparentan. Sve skupštinske sednice, sednice odbora i drugi sastanci, najavljuju se unapred u kalendaru aktivnosti, na stranici Skupštine na internetu. Informacije, zapisnici i transkripcije sa skupštinskih plenarnih sednica, kao i ostali dnevni radni dokumenti, objavljuju se na veb stranici Skupštine.⁸³ Međutim, posetioci su obavezni da se prijave u Upravi za medije i odnose sa javnošću nekoliko dana pre sednice.⁸⁴

Koliko su Vlada i resorna ministarstva otvoreni prema javnosti?

Opšte je mišljenje da je Vlada najmanje otvorena institucija, jer se proces ili odugovlači ili se uopšte ne daje pristup traženim informacijama.⁸⁵ Novinari su naišli na poteškoće u dobijanju informacija od vlade i javnih institucija, uprkos zakonima koji omogućavaju pristup javnim dokumentima.⁸⁶ Prema poslednjem izveštaju IREX-ovog Indeksa održivosti medija na Kosovu, vladini zvaničnici imaju portparole ili kancelarije za informisanje, ali ti predstavnici retko daju informacije ili postavljaju pitanja novinarima. Neposredne i ključne stvari ko-

79 UNK, „Nakon pritužbi UNK-a i civilnog društva, NKM obustavlja proces izmene i dopune Etičkog kodeksa“. Pristupljeno na 11.2.2022. <https://bit.ly/3L4JJ7v>

80 NDI, „Kosovski parlament i mediji rade na boljem informisanju javnosti“. Pristupljeno na 26.12.2021. <https://bit.ly/3PgI8yD>

81 Skupština Republike Kosovo, „Uloga medija i javnosti u radu Skupštine“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3ssE6tb>

82 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqaj Bojaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

83 Skupština Republike Kosovo, „Uloga medija i javnosti u radu Skupštine“. Pristupljeno na 12.2.2022.

84 Ibid.

85 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqaj Bojaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

86 Državni izveštaji o praksi ljudskih prava za 2021., Stejt department Sjedinjenih Država, Izveštaj O Ljudskim Pravima Kosovo 2021. Pristupljeno na 13.4.2022. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/02/313615_KOSOVO-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

87 IREX, „Indeks medijske održivosti“. Pristupljeno 12.2.2022, <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/vibe-kosovo-2021.pdf>

B1 Ekonomska ograničenja slobode novinara

Koliko je novinara potpisalo ugovore o radu? Da li imaju odgovarajuću socijalnu sigurnost? Kolike su plate novinara? Da li se redovno plaćaju?

Od 2019⁸⁸ godine nema podataka o broju potpisanih ugovora u medijskom sektoru na Kosovu. UNK je dosledno isticao problem osnovnih pitanja kojima se zaposleni u medijima bave na svojim radnim mestima, kao što je nepostojanje ugovora o radu, smatrajući da je to kršenje Zakona o radu i stvara stanje finansijske neizvesnosti za njih.⁸⁹ Novinari javnog emitera od 2016. godine⁹⁰ rade bez socijalnog osiguranja, kao i većina medijskih radnika u privatnim medijima. Prema nekim novinarima iz fokus grupa, nedavno neki privatni mediji nude socijalno osiguranje, dok neki drugi novinari iz različitih medija sami plaćaju socijalno osiguranje.⁹¹ Što se tiče isplate, nema preciznih podataka o njoj redovnosti, ali se uočava da osim novinara JS, nisu svi novinari privatnih medija redovno plaćeni. I dalje postoje slučajevi kada su pojedini medijski radnici plaćeni u gotovini. Smatra se da je prosečna plata novinara i drugih medijskih radni-

---

88 Ministarstvo rada i socijalnog staranja, „Stanje medijskih radnika u Republici Kosovo”. Pristupljeno 15.2.2022. <https://mpms.rks-gov.net/raportohtet-mbi-gjendjen-e-punetoreve-medial-ne-kosove/>

89 UNK, „UNK i Inspektorat rada sa dvomesečnom inicijativom za zaštitu prava novinara”. Pristupljeno na 15.2.2022. <https://bit.ly/3M6P4MP>

90 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarbë Mulliqi Bojaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

91 Ibid.

ka ispod proseka zemlje.⁹² Prema podacima objavljenim u Worlds of Journalism Study, na Kosovu manje od polovine zaposlenih novinara (30 odsto) ima ugovore na neodređeno vreme.⁹³

*Prema istraživanju koje je sproveo UNK, pandemija je pogodila više zaposlenih u medijima sa nižim platama, posebno onih koji primaju minimalnu platu od 130 do 250 evra. Značajan broj zaposlenih u medijima naveo je da je smanjenje plata posledica prinudnog skraćivanja radnog vremena i finansijskih poteškoća medija u kojima rade.*⁹⁴

**Kakvo je stanje u uslovima rada novinara?
Koji su najveći problemi sa kojima se suočavaju na svojim radnim mestima?**

Glavni izazovi za novinare na njihovim radnim mestima ostaju nedostatak sigurnosti posla i finansijska nesigurnost koji su se posebno pogoršali nakon 2020. godine zbog pandemije. Javni emiter je takođe u izazovu sa malim radnim prostorima, jer rade na zgradi iznajmljenoj od strane Vlade, koja ne ispunjava ni njihove potrebe ni njihove kapacitete.⁹⁵ Prema diskusijama u fokus grupama, posebno novinara novinskih portala, veliki broj dostavljenih članaka jedan je od glavnih izazova sa kojima se suočavaju, kao i pritisak da se objave što pre i brže što negativno utiče na kvalitet novinarstva u onlajn sektoru.⁹⁶ Visine plata regulisane su samo u javnom sektoru. U privatnom sektoru, određivanje plata na Kosovu je određeno na nivou kompanije, a ne na centralizovan način, na nivou industrije.⁹⁷

B2 Uređivačka nezavisnost u privatnim medijima

Da li su privatni mediji usvojili organizaciona dokumenta po kojima su redakcije odvojene i nezavisne od rukovodilaca i marketinških službi? Da li su usvojena druga pravila kako bi se zaštitila uređivačka nezavisnost od vlasnika medija i upravnih organa? Da li se ta pravila poštuju?

Neki mediji u Republici Kosovo usvojili su organizaciona dokumenta prema kojima bi redakcije trebalo da budu odvojene i nezavisne od rukovodilaca i marketinških odeljenja. Međutim, to ne znači da sektori menadžmenta i marketinga ne utiču na uređivački sadržaj, jer se smatra da mediji kao preduzeća daju sve od sebe kako bi osigurali svoje prihode.⁹⁸ Međutim, prema Izveštaju Stejt departmenta o ljudskim pravima, dok su neki samodovoljni mediji usvojili uređivačku i politiku emitovanja nezavisno od političkih i poslovnih interesa, oni sa manje resursa ponekad su prihvatili finansijsku podršku u zamenu za pozitivno izveštavanje ili uzdržavanje od objavljivanje negativnih priča štetnih po interese finansijera.⁹⁹

Da li redakcije privatnih medija imaju interne etičke kodekse ili se pridržavaju opšteg etičkog kodeksa?

Da li redakcije privatnih medija imaju interne etičke kodekse ili se pridržavaju opšteg etičkog kodeksa,¹⁰⁰ dok za audio-vizuelne medijske usluge postoji još jedan samo-regulatorni dokument – Kodeks ponašanja za audio-vizuelne medijske usluge.¹⁰¹

92 Kosovska agencija za statistiku (KAS), „Nivo plata na Kosovu, 2019-2020“. Pristupljeno na 5.12.2021. <https://bit.ly/3M44stz>

93 E-knjiga Globalnog novinarstva Rojters instituta „Svetovi Novinarstva Novinarske kulture širom sveta“, urednici Thomas Hanitzsch, Folker Hanusch, Jyotika Ramaprasad, i Arnold S. de Beer. Pristupljeno na 12.2.2022

94 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bojaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

95 Ibid.

96 Ibid.

97 Savet za regionalnu saradnju, „Performanse Ekonomija Zapadnog Balkana U Vezi Sa Evropskim Stubom Socijalnih Prava 2021. pregled na Kosovu“. Pristupljeno na 5.2.2022. <file:///C:/Users/admin/Downloads/ESAP-Social-Rights-Pillar-Report-Kosovo.pdf>

98 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bojaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

99 Državni izveštaji o praksi ljudskih prava za 2021., Stejt department Sjedinjenih Država, Izveštaj O Ljudskim Pravima Kosovo 2021. Pristupljeno na 13.4.2022, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/02/313615-KOSOVO-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf>

100 Savet za štampu Kosova, „Kodeks za štampu za kosovske medije“. Pristupljeno na 13.10.2020. <https://bit.ly/39cXUfK>

101 NKM, „Etički kodeks za audio-vizuelne medijske usluge u Republici Kosovo (Etički kodeks za audio-vizuelne medijske usluge u Republici Kosovo)“. Pristupljeno na 13.12.2021. https://www.kpm-ks.org/ajmi_i_plot/2297

Koji su najčešći oblici pritiska koje vlasnici i menadžeri medija vrše nad redakcijama ili pojedinim novinarima?

Nedostatak vremena za dubinsko istraživanje zbog pritiska urednika i rukovodstva da povećaju dnevne kvote najčešći je teret na koji ističu novinari.

Na pitanje o najčešćim oblicima pritiska koje vrše vlasnici i menadžeri medija, neki od novinara koji su učestvovali u fokus grupama i u anketi koju je sproveo UNK, navode da je vremenski pritisak najčešći, pritisak da bude prvi da objave priču, pritisak da se ne pokrivaju određene firme i osobe i autocenzura kada se obrađuju određene teme.¹⁰²

Koji je bio najilustrativniji primer pritiska koji su vlasnici ili menadžeri medija vršili na celu redakciju ili pojedinog novinara u protekloj godini?

Nema podataka o ilustrativnim primerima navodnih pritisaka na novinare tokom izveštajnog perioda.¹⁰³

B3 Urednička nezavisnost u javnom servisu

Da li javni servis ima usvojen kodeks ponašanja novinara i uređivačke nezavisnosti? Da li se novinari pridržavaju ovog kodeksa?

Profesionalni standardi i etički principi novinarstva javnog servisa regulisani su internim aktima.¹⁰⁴ Sa druge strane, RTK takođe ima disciplinsku komisiju koja je zadužena za rešavanje etičkih pitanja. Važno je naglasiti da urednici u JS-u tvrde da se poštuju Etički kodeks i da je uredništvo tu da osigura da novinari RTK rade u punom skladu sa profesionalnim standardima.¹⁰⁵ Međutim, novinari tvrde da su upoznati sa etičkim kodeksom i da ga se pridržavaju.¹⁰⁶

---

102 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bajaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

103 Ibid.

104 Radio Televizija Kosova, „Profesionalni standardi i etički principi novinarstva u programima Radio-televizije Kosova“. Pristupljeno na 23.12.2022. https://www.rtklive.com/pages/files/standardet_profesionale.pdf

105 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bajaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

106 Ibid.

Koji su najčešći oblici pritiska koje vlast vrši nad redakcijama ili pojedinim novinarima u JS-u?

Tokom izveštajnog perioda, nisu vršeni direktni pritisci na redakcije ili pojedinačne novinare JS-a.¹⁰⁷ Prema jednoj od fokus grupa, način na koji hijerarhijski funkcionise u RTK ne ostavlja mnogo prostora za direktan pritisak Vlade, ali može doći do događaja u kojima novinari oklevaju da tretiraju priče iz određenog ugla. Prema nekim novinarima, ako i postoji pritisak, onda je usmeren na glavne urednike i rukovodeće organe, ali se to ne može reci za novinare. Mogućnost pritisaka na RTK je sklonija da dolaze od političkih partija, čiji su predstavnici u skupštinskim komisijama čije usvajanje izveštaja RTK utiče na tromesečno izvršenje budžeta javnog servisa.¹⁰⁸ Štaviše, tokom 2021. godine nema prijavljenih vidljivih slučajeva pritiska Vlade.¹⁰⁹

B4 Uređivačka nezavisnost u neprofitnom sektoru

Da li su neprofitni mediji usvojili kodeks ponašanja novinara i uređivačke nezavisnosti? Da li se novinari pridržavaju ovog kodeksa?

Neprofitni medijski sektor na Kosovu nije tako veliki u poređenju sa privatnim sektorom. BIRN,¹¹⁰ KOSOVO 2.0¹¹¹ i Čohu,¹¹² su najistaknutiji neprofitni onlajn mediji na Kosovu koji su usvojili kodeks ponašanja svojih novinara. Pored Etičkog kodeksa, BIRN je izradio i Kodeks protiv seksualnog uznemiravanja i druge interne propise koji se odnose na rad zaposlenih.¹¹³ BIRN centralna kancelarija¹¹⁴ prati ove propise i svake godine vrši bezbednosnu proveru i procenu pretnji na radu. BIRN ima statut organizacije prema kojem se pridržava ovaj neprofitni medijum.¹¹⁵

---

107 Ibid.

108 Ibid.

109 Ibid.

110 BIRN Kosovo, <https://birn.eu.com/network/birn-kosovo/birn-kosovo-about/>

111 Kosovo 2.0, <https://kosovotwopointzero.com/>

112 Čohu, <http://www.cohu.org/>

113 Intervju sa Kreshnikom Gashi, glavnim urednikom BIRN Kosovo, intervju vodio Getoarë Mulliqi Bajaj, 15.1.2021.

114 BIRN Hub je krovni subjekt koji koordinira rad Mreže BIRN, saveza domaćih nevladinih organizacija koje promovišu slobodu govora, ljudska prava i demokratske vrednosti. Dok se svaka državna organizacija bavi domaćim potrebama, BIRN Hub, registrovan u Bosni i Hercegovini, sprovodi regionalne programe. <https://birn.eu.com/network/birn-hub/birn-hub-about/>

115 Intervju sa Kreshnikom Gashi, glavnim urednikom BIRN Kosovo, intervju vodio Getoarë Mulliqi Bajaj, 15.1.2021.

Koji su najčešći oblici pritiska na neprofitne medije? Koji je bio najilustrativniji primer pritiska na neprofitne medije?

Tokom izveštajnog perioda, TV emisija Jeta ne Kosove, u produkciji BIRN-a, uklonjena je iz rukovodećih tela javnog servisa. Ugovor je raskinut bez prethodnog obaveštenja ili bilo kakvog objašnjenja i nikada nije obnovljen.¹¹⁶ Tokom 2021. godine nije zabeležen nijedan drugi slučaj pritiska na neprofitne medije.

B5 Sloboda novinara u procesu proizvodnje vesti

Koliko slobode novinari imaju u odabiru vesti na kojima rade i u odlučivanju koje aspekte priče treba naglasiti?

Stepen slobode koju imaju novinari u odabiru priča je u određenoj meri ograničen. Kako navodi većina novinara koji su učestvovali u diskusijama u fokus grupama, generalno slobodno predlažu priču. Ipak, kada odlučuju iz kojeg ugla će priča biti pokrivena, onda se novinari suzdržavaju od kritičkog pisanja, odnosno praktikuju određeni stepen autocenzure.¹¹⁷ Autocenzura se manifestuje među novinarima prilikom ulaska u pojedini medij pod utiskom sklonosti nekoj političkoj stranci. Novinari oklevaju da pišu protiv interesa vlasništva nad medijima ili njihove omiljene političke partije misleći da postoji više autocenzure nego cenzure vlasnika ili menadžera o izveštavanju o političkim, ekonomskim ili čak društvenim vestima.

Koliko često novinari učestvuju u koordinaciji uredništva i redakcije (prisustvuju uređivačkim sastancima ili postavljaju novinare)?

S obzirom na to da su uglavnom novinari ti koji plasiraju priču u javnim i privatnim medijima, oni učestvuju u uređivačkoj i redakcijskoj koordinaciji. Ipak, tradicionalni mediji održavaju uređivačke sastanke na dnevnoj bazi, u poređenju sa istraživačkim medijima koji u nekim slučajevima održavaju nedeljne sastanke.¹¹⁸

Kakvi su stavovi novinara kada je u pitanju novinarska etika?

Prema diskusijama fokus grupa, percipira se da se novinari identifikuju kao odvojeni posmatrači.¹¹⁹ Zbog nedostatka vremena za sprovođenje odgovarajućeg istraživanja zbog broja rezultata, jer im to ne ostavlja dovoljno vremena za sprovođenje odgovarajućeg istraživanja, novinari tvrde da im ne ostavlja dovoljno vremena da sprovedu odgovarajuća istraživanja koja bi im omogućila da pokriju pitanje na način koji bi utvrdio njihovu ulogu pouzdanih i kritičnih čuvara onih na vlasti. Ovo je uglavnom pitanje za novinare internet portala. Sa druge strane, ovo nije pitanje za istraživačke novinare, jer imaju više vremena da pravilno pristupe priči i imaju veći uticaj na građane.

Kakva je samopercepcija novinara o tome u kojoj meri su na njih uticali različiti rizici i izvori uticaja?

Pre bi se moglo reći da je prisutna autocenzura, odnosno da novinari unapred znaju koje teme smeju, a o kojima ne smeju da izveštavaju. Osim toga, ne može se generalno reći da nema profesionalizma ili da novinari ne poznaju etička i profesionalna pravila. Jedan broj novinara je tvrdio da su svesni nekih tema koje ne mogu da obrađuju „... postoje neki poslovi čije poslovanje ne treba pokrivati, a isto važi i za neka lica, a sve to zbog uređivačke politike“¹²⁰. Dakle, novinar radije ne piše o nekoj temi, nego da je obrađuje na neprofesionalan ili pristrasan način.

Kao najprisutniji oblik uticaja svih novinara smatra se autocenzura, a ne direktni pritisci urednika, organa upravljanja ili vlasnika medija. Nekim novinarima to ne predstavlja problem, jer tvrde da od početka znaju koje su teme koje mogu/će da obrađuju dok su deo određenog medija. Stariji novinari su uglavnom ti koji znaju koje su granice u pokrivanju neke teme i jednostavno se pridržavaju tih ograničenja.¹²¹

116 Intervju sa Kreshnikom Gashi, glavnim urednikom BIRN Kosova, intervju vodio Getoarë Mulliqi Bojaj, 28.2.2022.

117 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bojaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

118 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bojaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

119 Ibid.
120 Ibid.
121 Ibid.

Da li novinarka rade u lošijim uslovima rada u odnosu na svoje muške kolege?
Da li imaju potpisane ugovore o radu jednako često kao muškarci?

Sve u svemu, uslovi rada novinarki u redakciji se ne razlikuju u poređenju sa njihovim kolegama muškaraca. Nema podataka o tome koliko je žena i muškaraca potpisalo ugovore o radu, ali je prema nekim procenama u redakcijama primetno više novinarki.¹²²

Da li žene zauzimaju vodeće uredničke pozicije u redakcijama, koliko i muškarci?

Zbog činjenice da ne postoje precizni podaci o vodećim uređivačkim pozicijama u redakcijama, uočava se da su novinarka sklonije da budu na uredničkim pozicijama u redakcijama,¹²³ posebno u mejnstrim medijima, dok su muškarci novinari više zaduženi za menadžerski sektor. Još jedna razlika je primećena kada su u pitanju glavne medijske TV emisije jer većinu njih vode muškarci i emittuju se u udarnom terminu. Žene novinarka u jednoj od fokus grupa tvrde da se ovo drugo popravlja i da se to uglavnom odnosi na to što žene u redakcijama teže da prate dinamičnije priče sa terena, odnosno pandemiju, proteste, okupljanje.¹²⁴ Prema poslednjem izveštaju IREX-ovog Indeksa medijske održivosti, na Kosovu nedostaje ženskih analitičara i komentatora o svakodnevnom pitanjima.¹²⁵

Kolike su im plate u odnosu na muškarce?

Novinari fokus grupa tvrde da ugovori nisu rodno diskriminatorni, jer se plate novinarki zasnivaju na učinku, a ne na polu, a plate novinarki su iste kao i njihovih kolega muškaraca.¹²⁶

Da li su podložni specifičnim pritiscima na osnovu polne/rodne pripadnosti?

Smatra se da je rodno zasnovan pritisak prisutan samo u privatnom sektoru u slučajevima kada su novinarka trudne, i/ili se vraćaju na posao nakon porodijskog odsustva. Iako Zakon o radu dozvoljava ženama da rade po skraćenom radnom vremenu prve godine nakon što se vrate na posao, one zbog prirode profesije nisu u mogućnosti da to urade.¹²⁷ Prema nekim novinarima u fokus grupama, zaposleni u javnom servisu se ne suočavaju sa gore navedenim problemima, jer je na snazi sve što je regulisano zakonom. Međutim, smatra se da su novinarka sklonije uznemiravanju i pretnjama na internetu, jer ih napadači doživljavaju kao lakšu metu.

---

122 Ibid.

123 Ibid.

124 Ibid.

125 IREX, „Indeks medijske održivosti“, pristupljeno 12.02.2022, <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/vibe-kosovo-2021.pdf>

---

126 Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bajaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

127 Ibid.

C1 Statistika bezbednosti i nekažnjivosti

Na osnovu prijavljenih slučajeva tokom 2021. godine bezbednost novinara u Republici Kosovo je zabeležila neke negativne promene u poređenju sa prethodnim godinama. Broj fizičkih napada i verbalnih pretnji u odnosu na 2020. godinu povećan je za pet slučajeva, dok je u odnosu na 2019. veći za osam slučajeva. Štaviše, prema izveštajima Reportera bez granica, Kosovo je 2021. godine rangirano na 78. mestu od 180 zemalja na svetskoj rang listi,¹²⁸ odnosno rangirano je za 8 mesta niže nego prethodne godine.

UNK je u protekle četiri godine zabeležio 91 slučaj pretnji novinarima i drugim medijskim radnicima, ukupno 17 slučajeva u 2018. godini, 21 slučaj u 2019. godini, 24 slučaja u 2020. godini i 29 slučajeva u 2021. godini. Situacija sa pandemijom, kao i politički događaji u izveštajnom periodu bili su najznačajniji faktori koji su negativno uticali na bezbednost novinara. Iako je povećan broj slučajeva napada zabrinjavajući, napretkom se smatra činjenica da su novinari otvoreniji za izveštavanje o slučajevima. Kada je reč o nekažnjivosti napada, situacija je ista, jer u poslednjih 20 godina vlasti nisu na odgovarajući način istražile slučajeve nestalih i ubijenih novinara u zemlji. Policijske istrage zahtevaju vreme i kao što je opisano u nastavku, većina slučajeva se ne rešava. Što se tiče ostalih slučajeva napada, pretnji, uznemiravanja i drugih oblika nasilja prema novinarima, koji su se desili tokom 2021. godine i ranije, ocenjuje se da slučajevi novi-

---

¹²⁸ Reporteri bez granica, „World Press Freedom Index 2021“. Pristupljeno 11.2.2022. <https://rsf.org/en/kosovo>

nara nisu prioritarno tretirani od strane sudova, jer su ili produženi ili izrečene kazne nisu u skladu sa zakonom. Iako Krivični zakonik Kosova predviđa kaznu zatvora od 6 meseci do 5 godina, u slučaju pretnje ili zastrašivanja, u slučaju fizičkog nasilja, prema ovom zakoniku kazne variraju od 3 meseca do 10 godina zatvora. Štaviše, čak i kada ovi slučajevi dođu do epiloga, to je uglavnom simbolična novčana kazna, koju su medijski eksperti više puta opisali kao sumu koja ohrabruje počinioca da ponove zločin, da zastraše i napadnu novinare.¹²⁹

Nefizičke pretnje i uznemiravanja

Tokom 2021. godine bilo je 13 slučajeva nefizičkih pretnji i uznemiravanja novinara na Kosovu. Pretnje i napadi variraju od onih visokih zvaničnika prema novinarima i drugim medijskim radnicima, do onih institucija vladavine prava, kao i visokih zvaničnika političkih stranaka. Novinar Mentor Gjergjaj koji je po nalogu Osnovnog tužilaštva u Đakovici pozvan da se pojavi u policijskoj stanici u Đakovici kako bi bio intervjuisan za slučaj u vezi sa člankom koji je novinar objavio 3. maja 2018. godine, na internetu list „Gazeta Express“¹³⁰ U međuvremenu, Parim Olluri iz Gazete Insajderi je intervjuisan od strane Kosovske policije, nakon što je Novina „Insajderi“ objavila istragu koja sadrži interne informacije Ministarstva zdravstva u vezi sa odbijanjem vakcina Pfizer i BioNtech od strane ovog Ministarstva.¹³¹ Dva slučaja selektivnog pristupa u inostranstvu dogodila su se tokom 2021. godine prema kosovskim novinarima, prvi se dogodio u Albaniji, tokom sastanka albanskog premijera Edija Rame sa nemačkom kancelarkom Angelom Merkel, gde su kosovski novinari bili diskriminirani i nije im bilo dozvoljeno da postavljaju pitanja¹³²; dok je drugi održan u Beogradu, gde je Adriak Keljmendi saslušan u BIA po dolasku na teritoriju Srbije¹³³, i da to nije bilo prvi put. U međuvremenu, službenici KP su bili uključeni u dva slučaja nefizičkih pretnji i uznemiravanja prijavljenih tokom 2021. Službenici KP kažnjeni i opstruisani dok su bili na dužnosti, timovi Klan Kosova i TV Dukagjini, na regionalnom putu Priština-Gnjilane, dok su pokušali da prijave u vezi sa pljačka koja se tamo dogodila.¹³⁴ Kao drugi slučaj, Albion Muhaxhiri sa portala Indeksonline, gde ga je ispitala policija u Kačaniku zbog komentara na

Fejsbuku.¹³⁵ Hysamedin Feraj deo VV¹³⁶, kao i ogranak LDK u Suvoj Reci takođe su koristili jezik linča prema novinarima¹³⁷, dok je Facebook grupa #Sapremijerom nastavila da omalovažava novinare i medije.¹³⁸

Pretnje po živote i fizičku bezbednost novinara

Deset je slučajeva ugrožavanja života i fizičke bezbednosti novinara. Većina prijavljenih slučajeva je od građana, uglavnom u vezi sa osobama o kojima su pojedini mediji izveštavali. Novinarima Gazeta Sinjali pretili su članovi porodice grupe uhapšenih zbog terorističkih zavera,¹³⁹ Bujaru Vitija iz Gazete Shnet pretio je član porodice anesteziologa ili kome je, prema pisanju pomenutog portala, izrečena novčana kazna od Zdravstvene inspekcije zbog toga što je napustio radno mesto tokom smene,¹⁴⁰ dok su Idriz Morina, kao i njegova porodica, dobijali pretnje smrću putem telefona.¹⁴¹ Poslanik Samoopredeljenja, Haki Abazi, zapretio je portalu „Albanske pošte“ i njegovom direktoru Baton Haxhiu zbog nekih prethodnih izveštavanja o neuspehu u imenovanju novih ambasadora Kosova,¹⁴² dok je savetnik predsednice Blerim Vela omalovažavao medije.¹⁴³ Svi slučajevi pretnji novinarima tokom 2021. godine su pod policijskom istragom.

Broj stvarnih napada

Tokom 2021. godine bilo je ukupno tri stvarna napada na novinare. Prvi se dogodio februara 2021. godine, kada su novinara Visara Duriqi u ponoć fizički napale nepoznate osobe pored njegovog stana.¹⁴⁴ Ovo nije bio prvi put da je Duriqi dobio pretnje zbog tema koje obrađuje, ali je ovo bio prvi put da je fizički napadnut. U međuvremenu, dva druga slučaja dogodila su se u severnoj Mitrovici, gde su demonstranti na ulici napali

¹²⁹ Dafina Lata, „Napadi i pretnje novinarima su napad na slobodu govora“. Pristupljeno na 15.4.2022. <https://bit.ly/3N9iyEG>

¹³⁰ UNK, „Mentor Gjergjaj pozvan na razgovor u svojstvu osumnjičenog“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3L2UsPK>

¹³¹ UNK, „Ometanje novinara Parima Ollurija“. Pristupljeno na 12.2.22. <https://bit.ly/3Fxt0bM>

¹³² UNK, „Selektivni Pristup Prema Kosovskim Novinarima“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3L3lvWU>

¹³³ UNK, „Unk Osuđuje Ponašanje Bia Srbije Prema Novinaru Adriatiku Kelmendi, Poziva EU da Reaguje“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3N3HfYq>

¹³⁴ UNK, „Opstrukcija Protiv Klana Kosova I Tima Rtv Dukagjini“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3N7E3uM>

¹³⁵ UNK, „Druge Pretnje Prema Novinaru Albanu Muhadžeriju“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/37zgOLb>

¹³⁶ UNK, „UNK Osuđuje Preteći Jezik Hysamedina Feraj Protiv Novinara“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/39GVWSM>

¹³⁷ UNK, „UNK Osuđuje Linčovanje Filijala Ldk u Suvoj Reci Prema Novinaru Uranu Hadži“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3w1VUj5>

¹³⁸ UNK, „UNK Osuđuje Ponižavajući Jezik Prema Novinarima sa #MEKRYEMINISTRIN Facebook Grupe“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3886RG>

¹³⁹ UNK, „Pretnje Novinarima Gazete Sinjali“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/38pgFTY>

¹⁴⁰ UNK, „Pretnje Prema Novinaru Bujaru Vitija“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3lOeFY2>

¹⁴¹ UNK, „Glavni Urednik „Bota Sot“ Idriz Morina Obavestio Policiju O Pretnjama“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/38l5Xor>

¹⁴² UNK, „Pretnje Za Albanian Post“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/39cZNXm>

¹⁴³ UNK, „UNK: Neprihvatljiv Jezik Prema Medijima od Savetnika Predsednika Blerima Vele“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3wiQhds>

¹⁴⁴ UNK, „UNK: Fizički Napad Na Novinara Visara Duriqi, Uznemirujući I Opasni Po Slobodu Izražavanja“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3wiZCDI>

Tabela 2: Broj registrovanih pretnji i napada na novinare i medije u 2021

Kategorije	Broj	Opis
<p>Nefizičke pretnje i uznemiravanja</p> <p>Nefizičke pretnje i uznemiravanja uključuju:</p> <ul style="list-style-type: none"> – nadzor ili praćenje; – uznemiravanje telefonskim pozivima; – proizvoljno sudsko ili administrativno uznemiravanje; – agresivne izjave javnih funkcionera; – drugi oblici pritiska koji mogu da ugroze bezbednost novinara u obavljanju posla. <p>Ove vrste pretnji ne uključuju mobing i maltretiranje u radnom okruženju</p>	13	<ul style="list-style-type: none"> – Predsednik Alternative za Promene Shqiprim Arifi omalovažavao dopisnika Radio Televizije Kosova iz Preševske doline Baki Rexhepi. – Timu KALLXO.com, novinarki Arbisa Shefiku snimatelju Denis Sllovina, dve osobe su pretile i ometale ih u Orahovcu – Fudbalski trener, Tahir Batatina, upotrebio je seksistički i uvredljivi jezik prema sportskoj novinarki RTK, Qndresa Krelani – Direktor Gazeta Insajderi, Parim Oullri, intervjuisan je od strane Kosovske policije, nakon što je Gazeta Insajderi prethodne noći objavila istragu koja sadrži interne informacije Ministarstva zdravlja u vezi sa odbijanjem vakcina Pfizer i BioNtech od strane ovog Ministarstva. – Službenica Uprave za obrazovanje u opštini Priština Anita Xhabiri uvredila je novinarku Gazeta expressa, dok je njen suprug zapretio redakciji nakon objavljivanja teksta. – Novinar Mentor Gjergjaj koji je po nalogu Osnovnog tužilaštva u Đakovici pozvan da se pojavi u policijskoj stanici u Đakovici radi intervjuisanja. – Premijer Albanije Edi Rama selektivno je pristupio novinarima sa Kosova, koji su bili na konferenciji za novinare sa nemačkom kancelarkom Angelom Merkel. – Ogranak Demokratskog saveza Kosova – LDK, u Suvoj Reci, koristio je rečnik linča prema novinaru Uranu Hadži – Zvaničnik Vetëvendosje Hysamedin Feraj, upotrebio je preteće reči protiv nekih novinara – Klan Kosova i tim RTV Dukadini, koji su izašli na lice mesta da uživo izveštavaju o oružanoj pljački u okrugu Priština-Gnjilane, ometali su i novčano kažnjeni od strane Kosovske policije. – Fejsbuk grupa – sapremijerom nastavila je kampanju klevetanja novinara – Adriatik Kelemendi – novinar sa Kosova, javio je da su ga ispitivali agenti Srpske informativne agencije (BIA) – Novinar i urednik portala „Indeksonline“, Alban Muhaxheri, saslušan je nekoliko sati u policijskoj stanici u Kačaniku, nakon što je na lokalnoj Fejsbuk stranici pisao o pripadniku policije
<p>Pretnje po život i fizičku bezbednost novinara</p> <p>Ovo može uključivati:</p> <ul style="list-style-type: none"> – upućivanje na ubistvo novinara, novinarskih prijatelja, porodice ili izvora; – upućivanje na nanošenje fizičkih povreda novinarima, prijateljima novinara, porodici ili izvorima. <p>Ove pretnje mogu biti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – napravljen direktno ili preko trećih lica; – preneti putem elektronske komunikacije ili komunikacije licem u lice; – može biti implicitna kao i eksplicitna. 	10	<ul style="list-style-type: none"> – Portparol Kosovske kompanije za distribuciju električne energije (KEDS) koristio je rečnik linča prema novinarki Albijona Hoxhaj – Bujaru Vitija iz Novina Shenta pretio je lice, navodno otac anesteziologa, o kome je izvestio pomenuti portal. – Nepoznata osoba pokušala da upadne u prostorije „Botapresa“ – Tim Kallxo.com je opstruisan na dužnosti i pretile su im tri neidentifikovane osobe, koje su deo bolničkog osoblja. – Tim Klan Kosova je opstruisan tokom direktnog prenosa iz Glogovca – Poslanik Haki Abazi zapretio „Albanian Post“ – Savetnik predsednika Kosova, Blerim Vela, koristio je rečnik linča prema medijima. – Novinarima „Gazete Sinjali“ dan ranije pretio smrću rođak nekih uhapšenih zbog planiranja terorističkih napada – Glavni urednik Bota Sota Idriz Morina i njegova porodica primili su preteće telefonske pozive – Vehbi Kajtazi sa Paparaci.com dobio je nekoliko onlajn pretnji smrću
<p>Stvarni napadi na novinare</p> <p>Vrste stvarnih napada mogu uključivati stvarnu fizičku ili psihičku povredu, otmicu, invaziju na kuću/kancelariju, zaplenjenu opremu, proizvoljno zadržavanje, neuspeli pokušaj atentata itd.</p>	3	<ul style="list-style-type: none"> – Novinar Visar Duriqi fizički je napadnut u ponoć u svom naselju u februaru – Napadnuti albanski i srpski novinari u severnoj Mitrovici – Istog dana, novinarka Kanala 10, Albulena Rexha, napadnuta je pirotehnikom dok je izveštavala uživo iz Severne Mitrovice
<p>Ubistva novinara</p> <p>(u poslednjih 15–20 godina)</p> <p>Vrste ubistava mogu uključivati da su ubijeni u unakrsnoj vatri, ubijeni, ubijeni u eksploziji bombe, pretučeni na smrt itd.</p>	0	

Kategorije	Broj	Opis
Pretnje i napadi na medijske institucije, organizacije, medije i novinarska udruženja Stvarni napadi na imovinu medijskih kuća i organizacija, njihovo osoblje, oduzetu opremu, agresivne izjave javnih službenika itd. Takođe, pretnje i napadi mogu uključivati neke od gore navedenih kategorija.	3	<ul style="list-style-type: none"> – Linčovanje rečnikom od strane PDK i LDK prema RTV Dukadini tokom izborne kampanje u januaru – Ogranak političke partije Lëvizja Vetevendosje u Mitrovici pretio je lokalnom portalu „Jepi Zë“ – Tim novinara Radija Slobodna Evropa/Radio Sloboda napadnut u Severnoj Mitrovici – kameru i taksu je oštetila grupa od oko 50 ljudi

i albanske i srpske novinare,¹⁴⁵ kao i da su na Albulenu Rexha iz Kanala 10 bačena pirotehnička sredstva dok je izveštavala sa istog događaja.¹⁴⁶

Broj i vrste pretnji i napada na medijske institucije, organizacije, medije i novinarska udruženja.

U bazi podataka AJK-a u poslednjih godinu dana evidentirana su tri slučaja kao pretnje i napadi na medijske institucije, organizacije, medije i novinarska udruženja. Prvi slučaj dogodio se krajem januara, tokom kampanje za centralne izbore. Političke stranke, PDK i LDK koristile su govor omalovažavanja prema TV Dukagjini.¹⁴⁷ Potom je ogranak Pokreta samoopredeljenje u Mitrovici zapretio i bojkotovao lokalni portal „JEPi ZË“.¹⁴⁸ Dok je kameru i taksu tima Radija Slobodna Evropa/Radija Sloboda oštetila grupa od oko 50 ljudi, koji su ometali tim da izveštava o neredima u severnoj Mitrovici.¹⁴⁹

C2 Ponašanje državnih institucija i političkih aktera sa aspekta zaštite novinara

Da li postoje posebne odredbe u zakonima ili drugim mehanizmima koji imaju za cilj da podrže bezbednost novinara, van mreže i onlajn?

Postoje zakonske odredbe, poput onih u Krivičnom zakoniku Republike Kosovo (na snazi od 14. aprila 2019. godine), koje štite svako lice koje zbog rada može biti žrtva krivičnog dela. Postoji i Zakon br. 04/L-137 o zaštiti novinarskih izvora od 31. jula 2013.¹⁵⁰ Međutim, ne postoje posebne politike ili drugi mehanizmi koje su razvile državne institucije za podršku bezbednosti novinara. Što se tiče bezbednosti novinara, tužilaštvo i Osnovni sud u Prištini su takođe imenovali koordinateure za prikupljanje podataka o predmetima koji se odnose na novinare u 2020. godini, ali uprkos tome, obrada predmeta je spora što dovodi do nezadovoljstva u pravosudnim institucijama na Kosovu.

Da li postoje dokumenti (protokoli, poslovnici i sl.) koje su donele državne institucije koje daju dodatne smernice vojsci i policiji kako da se ponašaju sa novinarima?

Imenovan je koordinator u okviru Kosovske policije (KP) da prati sve, što uključuje novinare. Sve radnje koje preduzima ova bezbednosna institucija sprovode se u bliskoj saradnji i koordinaciji sa drugim nadležnim organima. Ne postoje standardne operativne procedure u

¹⁴⁵ UNK, „U Severnoj Mitrovici Napadi Na Albanske I Srpske Novinare“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3L10VtHy>

¹⁴⁶ UNK, „Napad Na Novinarku Albulena Rexha“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3vpxRKF>

¹⁴⁷ UNK, „Reakcija Prema Rečniku Linčovanja Pdk I Ldk Prema RTV Dukagjini“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3l0fQdY>

¹⁴⁸ UNK, „UNK Osuđuje Bojkot i Vokabular Linča Prema Portalu „Jepi Ze“ od Strane Pokreta Samoopredeljenje u Mitrovici“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3vZmJT9>

¹⁴⁹ UNK „Napad Na Rfe/RI Tem“. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3FDE7JE>

¹⁵⁰ Intervju sa Besim Kelmendi, Državni tužilac, Kancelarija glavnog državnog tužioca Republike Kosovo, intervjuisao Getoarë Mulliqi Bojaj, 12.2.2022.

policiji ili tužilaštvu u vezi sa zaštitom novinara u slučajevima kada su predmet krivičnog dela ili zastrašivanja.¹⁵¹

Postoje li mehanizmi za praćenje i izveštavanje o pretnjama, uznemiravanju i nasilju prema novinarima? Da li državne institucije objavljuju podatke o napadima na novinare i nekažnjivosti?

Slučajevi napada na novinare prijavljuju se UNK, koji zastupa njihovo ime, kao i policiji i tužilaštvu koji preduzimaju neophodne mere za istragu ovih slučajeva. Vec neko vreme, pravosudni sistem prolazi kroz tranziciju kroz razvoj Informativnog sistema za upravljanje predmetima (CMIS), koji će konsolidovati podatke i omogućiti praćenje sudskih predmeta. Međutim, nije jasno da li će CMIS objediniti podatke iz policije. Sa druge strane, KP, na osnovu svojih internih procedura, izveštava i objavljuje na dnevnoj bazi o svim slučajevima, uključujući i one koji uključuju novinare. Ipak, digitalizacija baze podataka je u toku vec neko vreme, a kada dođe do nje, olakšaće se generisanje informacija na osnovu zanimanja stranaka u postupku. Iako su zvaničnici Sudskog saveta Kosova 2019. godine tvrdili da će do uspostavljanja CMIS-a doći uskoro, medijski eksperti i medijski pravnici na Kosovu ocenjuju drugačije. Sve dok se ne izvrši razdvajanje predmeta u kosovskim sudovima, uslovi rada i bezbednost novinara će ostati nestabilni i ugroženi.

Da li napade na bezbednost novinara državne institucije prepoznaju kao kršenje slobode izražavanja i krivičnog prava? Da li vladini zvaničnici daju jasne izjave u kojima osuđuju napade na novinare?

Državne institucije prepoznaju napade na bezbednost novinara kao kršenje slobode izražavanja, zakona o ljudskim pravima i krivičnog zakona, ali se javni funkcioneri uzdržavaju od davanja izjava, osim ako ne dođe do fizičkih napada na novinare i/ili reakcije novinarskog udruženja, organizacije civilnog društva ili međunarodni čuvari slobode medija. Ove izjave nisu deo njihovog svakodnevnog diskursa, vec samo u slučajevima kada dođe do ovih napada. Njihove izjave pozivaju na kažnjavanje počinitelaca, ali ne reaguju na slučajeve govora omalovažavanja od strane političara ili javnih/državnih funkcionera.

151 Intervju sa Ehat Miftaraj i Yll Zekaj, Predstavnici Kosovskog pravnog instituta, intervjuisao ih Getoarë Mulliqi Bojaj, 15.2.2022.

Da li državne institucije saraduju sa novinarskim organizacijama po pitanju bezbednosti novinara?

UNK postupa u saglasnosti sa KP u vezi sa svim slučajevima koji se tiču novinara koji su prijavljeni KP. Štaviše, UNK podstiče sve novinare da prijave svoje slučajeve od strane relevantnih institucija i redovno prati te slučajeve. Potpisivanje protokola o saradnji između UNK i KP je odloženo za 2022. Ovaj sporazum bi direktno doprineo sprečavanju napada na novinare kao i procesiranju slučajeva.¹⁵²

Da li državne institucije poštuju slobodu izražavanja i privatnost u slučajevima elektronskog nadzora? Što je bio najnoviji slučaj elektronskog nadzora nad novinarima?

Potreban je sudski nalog pre nego što se može sprovesti elektronski nadzor na Kosovu, kako to dozvoljava Krivični zakon¹⁵³ i Zakon o krivičnom postupku.¹⁵⁴ Ovaj nalog se izdaje samo za slučajeve velike opasnosti. Nema slučajeva elektronskog nadzora novinara tokom 2021. godine na Kosovu. Međutim, prema kosovskim stručnjacima za sajber bezbednost, Kosovo bi trebalo da bude upozoreno kada je reč o riziku po privatnost ljudi kako se nacionalni sistem nadzora razvija.¹⁵⁵ Prema Izveštaju Evropske komisije o napretku Kosova za 2020, zakonodavstvo o sajber kriminalu je generalno u skladu sa pravnim zakonodavstvom EU.¹⁵⁶

152 PS je sastavljen i dostavljen KP štampi i kancelariji za javno informisanje. Protokol o saradnji između UNK i KP će biti potpisan čim se dokument odobri od strane pravnih kancelarija dva entiteta.

153 Službeni list Republike Kosovo, Krivični zakon Republike Kosova. Pristupljeno na 13.12.2021. <https://md.rks-qov.net/desk/inc/media/A5713395-507E-4538-BED6-2FA2510F3FCD.pdf>

154 Ibid.

155 Balkan Insight „Jačanje nadzora na Kosovu izaziva zabrinutost za privatnost“. Pristupljeno na 15.4.2022 <https://balkaninsight.com/2021/12/31/kosovo-surveillance-build-up-raises-privacy-concerns/>

156 Evropska komisija, „Radni dokument osoblja Komisije – Izveštaj za Kosovo 2020“, Brisel, 2020. Pristupljeno na 15.4.2022. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/kosovo_report_2020.pdf

C3 Ponašanje krivičnog i građanskog pravosudnog sistema u vezi sa pretnjama i aktima nasilja nad novinarima

Postoje li posebne jedinice unutar institucija sistema građanskog pravosuđa koje se bave istragama i procesuiranjem pretnji i dela nasilja nad novinarima?

U kosovskom pravosudnom sistemu ne postoje posebne institucije/jedinice posvećene istragama, krivičnom gonjenju, zaštiti i obeštećenju o obezbeđivanju bezbednosti novinara i pitanju nekažnjivosti. Što se tiče bezbednosti novinara, tužioci i Osnovni sud u Prištini su takođe imenovali koordinateure za prikupljanje podataka o predmetima u kojima su uključeni novinari.¹⁵⁷ Uloga koordinatora u tužilaštvu i sudovima je uglavnom da koordiniraju i prate rad tužilaca u vezi sa njihovim predmetima protiv novinara.¹⁵⁸

Da li Državno tužilaštvo i Ministarstvo unutrašnjih poslova obezbeđuju adekvatne resurse za pokrivanje istraga o pretnjama i aktima nasilja nad novinarima?

Ni policija, ni Ministarstvo unutrašnjih poslova, ni tužilaštvo ni sudovi u svojim strateškim dokumentima nemaju nikakav cilj ili aktivnosti u vezi sa obukom policije, tužilaca ili sudija za postupanje u predmetima protiv novinara. Prema podacima Kosovskog pravnog instituta, „kosovske institucije ne izdvajaju adekvatne resurse za pokrivanje istraga, a mere zaštite koje se pružaju novinarima su neadekvatne. Nijedna institucija interno ne govori o podizanju svesti o bezbednosti novinara”.¹⁵⁹

Da li se istrage zločina protiv novinara, uključujući zastrašivanje i pretnje, istražuju brzo, nepristrasno i efikasno? Da li se novinarima pružaju mere zaštite kada su potrebne kao odgovor na verodostojne pretnje njihovoj fizičkoj bezbednosti?

KP je najefikasnija institucija kada je reč o istragama slučajeva koji uključuju pretnje i nasilje nad novinarima

ma.¹⁶⁰ Slučajevi vezani za napade i pretnje novinarima obuhvaćeni su članovima posebnih zakona koji ne preciziraju zanimanje žrtve.¹⁶¹ Policiji je prijavljeno 23 od 29 slučajeva koji su se desili tokom 2021. godine, od kojih su dva još pod istragom, dok su za dva slučaja za koja UNK nije obavešten jer su novinari odlučili da ostanu anonimni, dve osobe su privedene za 48 sati. Takođe, u vezi sa slučajem pretnji na Internetu Vehbi Kajtazi, identifikovana su i uhapšena dvojica osumnjičenih, a odlukom pritvorskog tužioca osumnjičeni su upućeni u pritvor. Preostali predmeti su prosleđeni Tužilaštvu. U prošlosti je KP pružala blisku zaštitu novinarima kojima se preti.

Iako je tužilaštvo imenovalo tužioca da prati slučajeve pretnji i napada na novinare i uprkos činjenici da postoji baza podataka u kojoj su slučajevi novinara klasifikovani, ovi slučajevi se obično odugovlače i ne istražuju se odmah. Ova poslednja praksa u pogledu reagovanja drugih institucija, osim Policije Kosova, na slučajeve pretnji i napada na novinare, a nepružanje zakonske neophodne zaštite dodatno otežava uslove u kojima novinari moraju da rade svoj posao.

Sudovi se ne percipiraju kao efikasni zbog činjenice da se predmeti ne rešavaju, a najčešće novinari odugovlačeći tvrde da oklevaju da prijave sve slučajeve.¹⁶² Zbog kašnjenja u uspostavljanju CMIS-a, sudovi nisu u mogućnosti da UNK-u daju podatke o slučajevima novinara. UNK je obavešten od strane uključenih strana u predmetu u vezi sa statusom predmeta u sudovima ili putem medija. Kao na primer u slučaju Valona Syle¹⁶³, godine, kada je Osnovni sud u Prištini izrekao presudu optuženom za krivično delo, kojim je oglašen krivim za ovo krivično delo i kažnjen novčanom kaznom od 4.500 (četiri hiljade petsto) evra.

Iako slučajevi koji dobijaju veliku medijsku pažnju uglavnom shvataju ozbiljnije i brzo istražuju, kao što je slučaj sa bivšim ministrom trgovine i industrije koji je fizički napao novinara 2019. godine¹⁶⁴ to nije bio slučaj kada je Visar Duriqi fizički napadnut u februaru. 2021, pošto još uvek niko nije priveden pravdi.

Kosovska policija je tokom 2021. godine blagovremeno reagovala na slučajeve nasilja i pretnji novinarima. U ne-

¹⁵⁷ Koha.net, „Osnovni sud u Prištini imenuje koordinateure za slučajeve novinara”. Pristupljeno na 12.2.2022. <https://bit.ly/3M2GEWM>

¹⁵⁸ Intervju sa Ehat Miftaraj i Yli Zekaj, Predstavnici Kosovskog pravnog instituta, intervjuisao Getoarë Mulliqi Bojaj, 15.2.2022.

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Intervju sa Ehat Miftaraj i Yli Zekaj, Predstavnici Kosovskog pravnog instituta, intervjuisao Getoarë Mulliqi Bojaj, 15.2.2022.

¹⁶¹ Intervju sa Besnik Ramosaj, direktor Odeljenja za statistiku u Sudskom savetu Kosova, intervjuisao Getoarë Mulliqi Bojaj, 13.1.2021.

¹⁶² Dve fokus grupe sa novinarima iz štampanih, elektronskih, nevladinih i onlajn medija koje je vodio Getoarë Mulliqi Bojaj dana 10.1.2022 i 11.1.2022.

¹⁶³ Insajder „Uhapšen napadač Valona Syle”, pristupljeno 15.4.2022. <https://insajderi.com/arrestohet-sulmuesi-ivalonsyles/>

¹⁶⁴ UNK, „Stvarni napadi na novinare, Ensar Ramadani”, Priština, 17.12.2019”. Pristupljeno na 14.4.2021. <https://bit.ly/3wmBUEX>

koliko slučajeva, KP je takođe obezbedila blisku zaštitu novinarima gde su rizici i pretnje bili ozbiljni. Uprkos imenovanim tužiocima i posebnim bazama podataka o slučajevima sa pretnjama novinarima uspostavljenim već 2020. godine, situacija sa predmetima protiv počinilaca se odugovlači u postupcima i često traje nekoliko godina. Situacija se menja kada slučajevi dobiju veću pažnju medija.

U slučajevima pravosnažnih presuda, da li se sankcije izriču samo počiniocima ili i podstrekačima/nalogodavcima?

U slučaju pravosnažne presude, kazne se uglavnom izriču samo izvršiocima krivičnih dela, jer u praksi nema slučajeva da je neko osuđen zbog naručivanja krivičnog dela. Od 2017. do 2021. godine prijavljeno je 115 slučajeva pretnji, napada, uznemiravanja i drugih oblika pritiska na novinare, ali je samo nekoliko slučajeva rešeno. Pretpostavlja se da se samo u slučajevima fizičkih napada i/ili slučajeva u kojima su umešani političari (slučaj Ensar Ramadani) počinio budu pronađeni i privedeni pravdi, dok se u ostalim slučajevima oni produžavaju u meri u kojoj, kažu novinari, odustati od traženja pravde.

Ocenjuje se da novinari oklevaju da prijave svoje slučajeve od strane nadležnih institucija zbog činjenice da se ti slučajevi obično odugovlače ili se uopšte ne rešavaju.

Da li institucije organizuju odgovarajuće obuke za policiju, tužioce, advokate i sudije u pogledu zaštite slobode izražavanja i novinara? Da li ove obuke organizuju u saradnji sa novinarskim udruženjima?

Akademija pravde tokom cele godine organizuje obuke za tužioce i sudije o slobodi govora. KLI je tokom izveštajnog perioda održao obuke za slojeve, sudije i tužioce u vezi sa slobodom govora, slobodom medija, kao i pravima i zaštitom uzbunjivača.¹⁶⁵ KP je organizovala obuke za odnose sa medijima uz učešće jednog broja policajaca, kroz koje je povećala svoje unutrašnje kapacitete za kompetentan rad sa medijima. Određeni tužioci i koordinatori, portparoli, administratori tužilaštva, stručni saradnici i drugi službenici, pohađali su obuke za odnose sa medijima, uglavnom uz podršku Misije OEBS-a na Kosovu, ali i dalje postoji potreba za daljim obukama.¹⁶⁶

Tabela 3: Pregled realizovanih aktivnosti na rešavanju nekih od najtežih napada na novinare u poslednjih pet godina

Slučaj	Godina	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Fizički napad na Ensara Ramadani (17.12.2019)				18.12.2019 – Državno tužilaštvo je otvorilo istragu o ovom slučaju.	10.02.2020 – Napadač je optužen za napad od Osnovnog tužilaštva u Prištini.	
Pretnje Bujaru Vitija, reporteru sa portala Shneta				08.10.2019 – Osnovni sud u Prištini kaznio je prekršioaca sa 200 evra.		
Pretnje Taulantu Osmani reporteru Kallxo.com (11.11.2017)	13.11.2017 –			Osnovni sud u Gnjilanu odredio je zabranu prilaska M.N. zbog pretnji novinaru.		

¹⁶⁵ Intervju sa Ehat Miftaraj i Yll Zekaj, Predstavnici Kosovskog pravnog instituta, intervjuisao Getoarë Mulliqi Bajaj, 15.2.2022.

¹⁶⁶ Intervju sa Besim Kelmendi, državni tužilac, Kancelarija glavnog državnog tužioca Republike Kosovo, intervjuisao Getoarë Mulliqi Bajaj, 12.2.2022.

	Godina 2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Slučaj					
Dana 02.04.2019 novinaru je pretio jedan imam iz Peći			Prijavljen zločin Tužilaštvo je primilo predmet Tužilaštvo to šalje na sud Sud je usvojio zahtev Sud je pokrenuo istražne radnje		
Dana 13.06.2020., na automobil Shkumbina Kajtazija je bio podmetnut požar				22.03.2021 – Osnovni sud u Mitrovici optužio je počinioca na 10 meseci efektivnog zatvora i 20 evra za sudske troškove.	
Dana 18.10.2020 na automobil Shkumbina Kajtazi je pucano iz vatrenog oružja.				Prijavljen zločin Tužilaštvo je primilo predmet Slučaj je pod istragom	
Dana 22.12.2020 novinar Valon Sylja je fizički napadnut.				Osnovni sud u Prištini izrekao je presudu optuženom za krivično delo „Lakša telesna povreda” iz člana 185. stav 1. tačka 1.4 iz zakonika br. 06/L-074 KZRK. Optuženi je oglašen krivim za ovo krivično delo i kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 4.500 (četiri hiljade petsto) evra, koju je bio dužan da plati u roku od 15 dana od pravosnažne presude. U izrečenu kaznu će se uračunati vreme provedeno u pritvoru, od 22.12.2020 do 06.01.2021.	
Dana 25.02.2021 novinar Visar Duriqi je fizički napadnut					Prijavljen zločin Tužilaštvo je primilo predmet Slučaj je pod istragom
Dana 16.12.2021 novinar Vehbi Kajtazi sa Paparaci.com primio nekoliko pretnji smrću preko interneta					Dvojica osumnjičenih za koje se sumnja da su pretili novinaru na društvenim mrežama su identifikovana i uhapšena,. Nakon obavljenog razgovora, rešenjem pritvorskog tužioca, osumnjičenima je određen pritvor.

Zaključci i preporuke

Zaključci

Ovo istraživanje je nastojalo da istraži medijski pejzaž u vezi sa slobodom i bezbednošću novinara na Kosovu i da li društveno-ekonomski i politički kontekst u zemlji pruža povoljno okruženje za održivi razvoj medijskog sektora u tom pogledu. Izveštaj pokriva pitanja iz konteksta 2021. godine i nadovezuje se na prethodne izveštaje koje je na ovu temu objavilo Udruženje novinara Kosova.

Nalazi pokazuju da nije učinjen značajan napredak, jer se zakonodavni okvir smatra prilično sveobuhvatnim, jer je i strukturiran da podrži razvoj medijskog sektora i novinara. Izazovi, međutim, ostaju u pogledu implementacije. Smatra se da finansiranje JS RTK ostavlja prostor za pritisak, jer nije uspostavljen drugi oblik za njegovo finansiranje. Regulatorno telo NKM i samo-regulatorno telo SŠK, generalno se smatraju efikasnim, ali je sprovođenje njihovog mandata osporavano u nedostatku adekvatnih resursa. Mehanizmima prikupljanja podataka za adekvatno praćenje i upućivanje slučajeva клевете i uvreda nedostaje pravilno praćenje efikasnosti pravosudnih institucija da registruju predmete koji su im dostavljeni. Ovo zbog nedostupnosti odgovarajućeg mehanizma, koji treba da se uspostavi preko Informativnog sistema za upravljanje predmetima (CMIS) koji će uskoro biti funkcionalizovan. CMIS će omogućiti razvrstavanje i hronološko praćenje.

Iako je novinarima zagantovano pravo na udruživanje i sloboda sindikalnog udruživanja, na Kosovu ne postoji sveobuhvatni sindikat. Trenutno postoje tri sindikata u okviru Javnog servisa, dok je jedina adresa privatnih medija na kojima zaposleni

moгу da prijave kršenja od strane poslodavca i trećih lica je UNK. Trend verbalnog napada na Udruženje je u porastu iz godine u godinu, posebno od strane javnih funkcionera, kao i tvrdolinijaških sledbenika političke stranke. Postojao je prilično unilateralan dogovor o lošim ekonomskim uslovima novinara, kao što je opšti nedostatak ugovora ili kratkoročnih ugovora, niske plate i njihova retka isplata, loši uslovi rada, da spomenemo samo neke, i korišćenje ovih uslova da izvrši pritisak na novinare. Žene novinarke su daleko manje zastupljene u udarnim emisijama, kao i na rukovodećim pozicijama u redakciji. Pritisak dnevnih kvota rezultira neproverenim izveštavanjem i širenjem dezinformacija, dok se istovremeno autocenzura smatrala jednim od najvećih indirektnih uticaja. Nekim privatnim medijima i dalje nedostaje kodeks ponašanja. Sama uređivačka nezavisnost je na nekim nivoima pod uticajem autocenzure. Dok su novinari izjavili da su slobodni da biraju priče, oni su svesni uglova iz kojih se one mogu predstaviti.

Tokom 2021. godine došlo je do povećanja broja pretnji i napada na novinare sa 29 prijavljenih slučajeva. U 2019. godini bio je 21 prijavljen slučaj, dok je u 2020. bilo 24 slučaja. Međutim, povećanje izveštavanja može se protumačiti kao korak ka pozitivnoj promeni jer se novinari osećaju sigurnije da prijave slučajeve pretnji i napada. Iako se broj prijavljenih napada povećao, istraživanje je pokazalo da državne institucije i politički akteri i dalje nemaju potrebne resurse da se pozabave situacijom novinara u sudskim sistemima. Uprkos tome, evidentni su naponi ka poboljšanju situacije, kao što je imenovanje koordinatora za prikupljanje podataka o slučajevima novinara od strane tužilaca i Osnovnog suda u Prištini, kao i razvoj ISUP-a koji je u toku i koji će omogućiti praćenje, upućivanje i odvajanje, kao i hronološko praćenje slučajeva.

Preporuke

Zakonodavstvo o medijima se generalno – sa određenim prostorom za poboljšanje – smatra da obuhvata svestranost potrebnu da omogući razvoj i funkcionisanje medijskog sektora i njegovih mehanizama. Okruženje koje dozvoljava njegovu primenu je nedovoljno i mora se ojačati. Preporuke koje su proizašle iz ovog istraživanja su sledeće:

A Pravne i finansijske

- Obezbediti pravnu i finansijsku održivost javnog servisa radi povećanja nepristrasnosti, smanjenja političkog uticaja i očuvanja njegove nezavisnosti u skladu sa svojim statusom.

- RTK treba tretirati kao javnu instituciju i treba identifikovati odgovarajuće metode finansiranja, kao što je uvođenje takse koju plaća svako domaćinstvo. Međunarodne najbolje prakse mogu se koristiti kao primer.
- Obezbediti odgovornost javnog servisa za povećanje nepristrasnosti, smanjenje političkog uticaja i očuvanje njegove nezavisnosti u skladu sa svojim statusom.
- Politička nepristrasnost treba da se ojača unutar RTK. Trebalo bi da postoji još jedan oblik imenovanja odbora jer se sadašnji oslanja isključivo na komisiju koju je imenovala Skupština Kosova i kao takva povećava šanse za subjektivitet i politički uticaj.
- Politička nepristrasnost Odbora NKM i povećanje nadležnosti samo-regulatornog tela: Imenovanje Odbora NKM: potrebno je preispitati kako bi se smanjili rizici od subjektivnosti i političkog uticaja, i strožija pravila za političke članove odbora treba uspostaviti.
- Povećati nadležnosti samo-regulatornog tela SŠK-a. Važan aspekt koji je relevantan za povećanje transparentnosti i obezbeđivanje veće odgovornosti medija je obezbeđivanje metoda zahtevanja podataka od medija, kao što je vlasništvo nad medijima.
- Sudski savet Kosova treba da finalizira uspostavljanje CMIS-a što je pre moguće i da pruži prioritet slučajevima posebnog registra tužbi za klevetu protiv novinara.
- Treba uspostaviti odgovarajuće mehanizme kako bi se podržala primena zakona. Trebalo bi razmotriti proces kako se postupa sa zahtevom za pristup javnosti dokumentima i izraditi jasne smernice koje bi pomogle procesu i sprovele zakone.

B Pozicija novinara u redakcijama

- Mediji treba da naglašavaju upotrebu Etičkog kodeksa i da ga promovišu kao sastavni deo medijskog ponašanja kako bi se povećalo kvalitetno izveštavanje i profesionalizacija novinara.
- Treba podsticati medije da razviju svoj kodeks ponašanja ili usvoje kodeks samo-regulatornih tela i obezbediti da se u svakoj medijskoj kući uspostave odgovarajući mehanizmi kako bi se osiguralo njegovo poštovanje.
- Mediji treba da rade na stvaranju mehanizama za bolju proveru vesti, sprečavanje širenja dezinformacija, pogrešnih informacija i lažnih vesti.
- Vlasništvo nad medijima treba da učini sve da osigura veću uređivačku nezavisnost od svih oblika pritiska na novinare i urednike.
- Medijske kuće treba da imaju odgovarajuće procedure i propise, kao i disciplinske komisije integrisane u okviru svojih institucija kako bi se smanjilo mešanje vlasnika medija, menadžera i političkih tela,

a hijerarhijski lanac ne bi trebalo da bude imun na ove procedure. Ove politike treba da jasno navedu uređivačka ograničenja i šta predstavlja mešanje.

- Povećanje usklađenosti sa profesionalnim standardima kroz usvajanje Kodeksa ponašanja. UNK zajedno sa EFJ, UN Women, NDI, OEBS-om, SE i drugim međunarodnim i nacionalnim akterima sprovode obuke za novinare o pravilnom pristupu izveštavanju vesti.
- Jačanje ekonomske pozicije novinara i uspostavljanje sveobuhvatnog Sindikata.
- Regulisanje procedura zapošljavanja novinara treba da se razvije i sprovodi kroz Inspekciju rada, što će zahtevati poboljšanje njihove efikasnosti u rešavanju kršenja radnih prava novinara. Zatim, treba ojačati ulogu sindikata (tri postojeća u okviru javnog servisa, kao i onaj koji bi trebalo da se uspostavi) i ohrabriti ambijente koji omogućavaju njihov razvoj u okviru privatnih medija kako bi se osigurali bolji uslovi za rad novinara i ostalih medijskih radnika
- UNK podržava novinare u njihovim zahtevima za poboljšanje uslova rada kroz zastupanje, predstavljanje u parlamentarnim radnim grupama gde se raspravlja o zakonodavstvu u vezi sa medijima i nastaviće da brani prava novinara kada se ona ne poštuju.

C Bezbednost novinara

- Kosovske institucije treba da obezbede bezbednije okruženje za novinare na Kosovu pružajući efikasnu zaštitu novinarima.
- Vlasništvo nad medijima treba da daje prioritet finansijskoj sigurnosti za dobrobit novinara
- Treba razviti posebne politike koje štite novinare
- Trebalo bi uspostaviti prikupljanje podataka u vezi sa slučajevima novinara od strane sudova
- Trebalo bi uspostaviti posebne jedinice/jedinice u okviru institucija namenjenih za osiguranje bezbednosti novinara

